ۋەتەننى سۆيۈش ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر

1997- ژىل
Сентябрь
30- سېنتەبىر
سېيشەنبە
№ 9 (34)

"Виждан авази"
"Vijdan avazi"

ۋىژدان ئاۋازى

جۇمھۇرىيەتلىك ئىجتىمائىي - سىياسىي گېزىت • 1994- ژىلى 25- مارتتىن باشلاپ چىقىۋاتىدۇ

كۈرەشچان ژىللارنىڭ باتۇر كۈيچىسى

ھەر بىر ئەلنىڭ ھاياتىدا ۋەتىنى، خەلقىنىڭ ئازاتلىقى، پارلاق كېلەچىكى ئۈچۈن پۈتكۈل ئاڭلىق ھاياتىنى بېغىشلايدىغان، كېرەك بولسا ئەزىز جېنىنى قۇربان قىلىدىغان، ئۆز خەلقى ئۈچۈن يورۇق يۇلتۇز كەبى مەڭگۈ چاقناپ تۇرىدىغان مۇنەۋۋەر پەرزەنتلىرى بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىي سەھىپىسىدە مۇناسىپ ئورۇن ئالغان خەلقىمىزنىڭ مۇنەۋۋەر پەرزەنتلىرىنىڭ بىرى، يالقۇنلۇق ئىنقىلاۋىي شائىرىمىز لۇتپۇللا مۇتەللىپتۇر.

لۇتپۇللا مۇتەللىپ 1922- ژىلى ئۇيغۇر ناھىيەسىنىڭ چوڭ ئاقسۇ يېزىسىدا دۇنياغا كەلگەن. ئۇ، 8 يېشىدا ئاتا - ئانىسى بىلەن ئىلى ۋىلايىتىگە كۆچۈپ كەتكەن. ئۇنىڭ بالىلىق چاغلىرى نىلقا ناھىيەسى ۋە غۇلجا شەھىرىدە ئۆتتى.

ل. مۇتەللىپ بىزگە كۆپ قىرلىق ئەدىب سۈپىتىدە مەلۇم. ئۇ شائىر، دراماتۇرگ، يازغۇچى، ژۇرنالىست، پۇبلىتسىست، ئەدەبىياتشۇناس بولۇش بىلەن تەڭ رېژىسسور ھەم رەسساملۇر.

1943- ژىلى شىڭ شى سەي كېڭەش ھۆكۈمىتىدىن يۈز ئۆرۈگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئورنىنى گومىنداڭچىلار ئىگەللەش بىلەن ئۇيغۇرستاندا يەنە قانلىق قىرغىن باشلاندى. ل. مۇتەللىپ گومىنداڭچىلار تەرىپىدىن تەقىپ قىلىنىپ 1943- ژىلى ئاقسۇ شەھىرىگە ھايدالدى. ئۇ چوڭقۇر مەزمۇنلۇق سىياسىي لىرىكىلار: «ژىللارغا جاۋاب»، «شائىر توغرىسىدا مۇۋەششەھ»، «كەل باھار»، «تەسىراتىم»، «باھار ھەققىدە مۇۋەششەھ»، «خىيالچان تىلەك» ئوخشاش ئۆتكۈر شېئىرلىرى بىلەن خەلقنى ئويغاتتى.

لۇتپۇللا مۇتەللىپ ئاقسۇدا مۇنىرىدىن خوجا، بىلال ئەزىزى ۋە باشقا ئىنقىلاۋىي ئىدىيەدىكى ئىلغار ياشلار بىلەن بىرلىشىپ، گومىنداڭ ھاكىمىيىتىگە قارشى «شەرقىي تۈركىستان ئۇچقۇنلار ئىتتىپاقى» مەخپىي تەشكىلاتىنى قۇردى. بىراق تەشكىلات ئىچىگە كىرىۋالغان خائىنلار تۈپەيلى تۈرمىگە قامالدى. ل. مۇتەللىپ باشلىق تەشكىلات ئەزالىرى 1945- ژىلى 18 سېنتەبىردە گومىنداڭچىلار تەرىپىدىن قەتل قىلىندى...

ل. مۇتەللىپ ئۆز خەلقىنىڭ ئارزۇ - ئارمان، ئىزگۇ - تىلەكلىرىنى، ژۈرەك ئىدىئاللىرىنى تولۇق قىلىپ ژۇقىرى كۆتەردى. شۇ يولدا تامچە قېنى قالغىچە دۈشمەنلەر بىلەن كۈرەشتى. ئاقىۋەت شۇ جەڭدە قۇربان بولدى.

ئىنقىلاۋىي شائىر ل. مۇتەللىپ ناھايىتى ئاز، بارى - يوقى 23 ژىل ئۆمۈر سۈردى. بىراق ئۇ ئەنە شۇ قىسقا ھاياتىدا چاقماقتەك يالت قىلىپ يېنىپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەلبىدە ئەركىنلىككە، مۇستەقىللىككە بولغان ئوتلۇق كۈرەش چىراقلىرىنى ياندۇرۇپ كەتتى.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەتەنپەرۋەر شائىرى، گومىنداڭ ھاكىمىيىتىگە قارشى ئىنقىلاۋىي ھەرىكەتنىڭ تەشكىلاتچىسى، «شەرقىي تۈركىستان ئۇچقۇنلار ئىتتىپاقى» ئىنقىلاۋىي تەشكىلاتنىڭ رەھبىرى

لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ تۇغۇلغىنىغا بۇ ژىل 75 ژىل تولدى.

1997- ژىلى 18- سېنتەبىر كۈنى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمىيىتىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشى بىلەن بىشكېك شەھىرىدە ل. مۇتەللىپ تەۋەللۇدىنىڭ 75 ژىللىقىغا بېغىشلانغان ژىغىن ئۆتكۈزۈلدى. مۇراسىمغا بىشكېك شەھىرى بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يېزا ۋە مەھەللىلەردە ياشاۋاتقان ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى، شۇنداقلا ئالمۇتا ۋە تاشكەنت شەھەرلىرىدىن كەلگەن ۋەكىللەر قاتناشتى.

«ئىتتىپاق» جەمىيىتىنىڭ رەئىسى نىغمەت بوساقوۋ، زىيا سەمەدىي، ئەزىز نارىنبايېۋ ۋە باشقىلار ل. مۇتەللىپ توغرىسىدا سۆزلەپ ئۆتتى. ئاتاغلىق ناخشىچى كۈرەش كۈسەن ل. مۇتەللىپنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇدى. پەرھات ھاشىر باشلىق بىشكېك سەنئەت ئۆمۈكى دوكلاتلار ئارىسىدا كونسېرت بەردى.

بىز بۇ كۈنلەردە ئىنقىلاۋىي شائىرىمىز لۇتپۇللا تەۋەللۇدىنىڭ 75 ژىللىقىنى نىشانلىغىمىزدا ئالدى بىلەن شائىرىمىزغا ھۆرمەت ئېھتىرامىمىزنى بىلدۈرسەك، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ ئازاتلىق ۋە ئەركىنلىك ئۈچۈن ئېلىپ بارغان كۈرەش ئىرادىسىغا ۋارىسلىغىمىزنى نامايىش قىلىشتۇر. كۈرەشچان ژىللارنىڭ باتۇر كۈيچىسى لۇتپۇللا مۇتەللىپ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ ھايات.

ئەكبەرجان باۋدۇن

(1922-1945)

بۇ كەڭ جاھان مەن ئۈچۈن -
بولىدى دوزاق.
يېشىل گۈللىرىمنى غازاڭ قىلىدى -
قانخور ئىبلەخ.

1945، سېنتەبىر. ئاقسۇ

«ۋىژدان ئاۋازى»غا مۇشتىرى توپلاش باشلاندى

ھۆرمەتلىك گېزىتخان! سىز ئۇيغۇر ۋە رۇس تىللىرىدا چىقىۋاتقان «ۋىژدان ئاۋازى» گېزىتى ئارقىلىق دۇنيا خەۋەرلىرىدىن، مۇستەقىل قىرغىزستان، قازاقستان، ئۆزبېكستان ۋە خارىجى ئەللەردە ياشاۋاتقان خەلقىمىزنىڭ بۈگۈنكى ئىجتىمائىي - سىياسىي ھاياتى، ئۇنىڭ تارىخى ۋە مىللىي مەدەنىيىتى، ئۆرپ - ئادەت ۋە ئەنئەنىلىرى، ئىلىم - پەن ۋە باشقا ساھالەردە يېتىشىپ چىققان كىشىلىرىمىز بىلەن تونۇشۇپ كېلىۋاتىسىز.

سىزنىڭ ئەنە شۇ سۆيۈملۈك گېزىتىڭىزغا 1998- ژىلغا مۇشتىرى توپلاش ئىشى باشلاندى. سىز گېزىتكە ئۆزىڭىز تۇرۇۋاتقان جايلاردىكى ژىگىت باشلىرى ۋە گېزىتىمىزنىڭ جان كۆيەرلىرى ئارقىلىق يېزىلىشىڭىزغا بولىدۇ.

گېزىتىمىزنىڭ باھاسى ئۆزگەرمىدى:

ژىللىق باھاسى 36 سوم
ئالتە ئايلىق باھاسى 18 سوم

پەريات

بۇ مېنىڭ غەملىك كۆڭلۈم بولارمىكىن بىر كۈن شات،
غەم تاغلىرىدىن ئۇچۇپ بولارمەنمۇ مەن ئازات!
يە ھەمىشەم قىيىلىپ، زۇلۇم ئوتىدا كۆيۈپ،
كۈننىڭ سېرىغىن كۆرمەي، بولارمەنمۇ بەربات.
ۋاقىتسىز غازاڭ بولغان، باغلار چۆلگە ئايلانغان،
كۆڭلۈمدىكى بۇ بوستان بولارمۇ يېنىپ ئاۋات.
بورانلاردا ئۇچماقتا مېنىڭ جان ئەمگەكلىرىم،
دەۋردە ئىناۋەت يوق، كۈن - تۈن قىلىمەن پەريات.

1945، ئىيۇن. ئاقسۇ

بسم الله الرحمن الرحيم

ئىسلام دىنى زۇلۇمغا قارشى

ئىسلام دىنى زۇلۇمغا قارشى

كىشىلىك دۇنيالىسىدا ئىنسانلارنىڭ ئېتىقات قىلىپ كەلگەن دىنىي ئېقىدىلىرى، ئۆزىنىڭ مەزمۇنلۇق مەنىسى بىلەن سۈپەتكە باغلىق. ئىنسانلارنىڭ ياشاش مەنپەئەتلىرىنى ھىمايە قىلىشقا ۋە ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا باغلىق ئۈمۈتلىرىنى ئاقلاپ، ئارزۇلىرىنى قانائەتلەندۈرۈشكە خىزمەت قىلىپ كەلگەنلىكى ئۇزاق تارىختىن بۇيان ھەممىگە مەلۇمدۇر.

جانابى ئاللاھ تائالا قۇرئانى كەرىمنىڭ «ھەج» سۈرىسىدە مۇنداق دېدى: «ئىنسانلارنىڭ ھاياتى ناھەقلىقلەرگە دۇچار بولغاندا زۇلۇم قىلغۇچىلارغا قارشىلىق قىلمايدىغان بولسا، ئۇ چاغدا ئاللاھنىڭ نامى كۆپ زىكىر قىلىنىدىغان راھىبلەرنىڭ بۇتخانىلىرى، خرىستيانلارنىڭ چېركاۋلىرى، يەھۇدىيلەرنىڭ ئىبادەتخانىلىرى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ مەسچىتلىرى ئەلۋەتتە ۋەيران قىلىنىدۇ». شۇ ئايەتتە يەنە «كىمكى ئاللاھنىڭ ئېيتقانلىرىنى قىلسا، ئاللاھ ئۇلارغا ياردەم بېرىدۇ» دەپ ئۆزىنىڭ رەھمانىر رەھىم ئىسمى ۋە سۈپەتلىرىگە باغلىق ئۆزىنىڭ رەھمىتى بىلەن ئىنسانىيەتنىڭ «خۇدا» دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسىگە مەرھەمەت قىلدى.

ئامما بىز مۇسۇلمانلار جانابى ئاللاھنىڭ رازىلىقىغا تولۇق يېتىپ، ئىككى دۇنيالىق بەخت ـ سائادەتكە مۇيەسسەر بولۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئىچىدە مەزمۇنى بەركامالىقتا ۋە توغرىلىقتا ئىسلام دىنىنىڭ مەرتىۋىسىنى ناھايىتى ژۇقىرى دەپ ئېتىقات قىلىمىز. شۇنداق بولسىمۇ، باشقا دىندىكىلەر بىزنىڭ ئىسلام ئەقىدىمىزگە قارشىلىق قىلمايدىغانلا بولسا، ھەركىم ئۆز ئېتىقاتىغا باغلىق بۇ دۇنيادا ئۇلار بىلەن خوشنا بولۇپ بىرگە ياشىماقنى ئۆزىمىزگە بۇيرۇلغان ئاللاھنىڭ ۋاجىباتى دەپ بىلىمىز. ئامما كوممۇنىستىك دىنسىزلىك بۇ باشقا ئېقىدە بولۇپ ئۇ كىشىلىك دۇنياسىنىڭ ئۇمۇمىي دۈشمىنىگە ئايلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ ئىنسانىيەتكە كەلتۈرگەن ئازاپ ـ ئوقۇبەتلىرىنىڭ ھەددى ھېساۋى يوقتۇر. ھېچ قانداق قائىدە ۋە نىزامنى قوبۇل قىلمايدىغان دىنسىز خىتاي كوممۇنىستلىرى، ئۇيغۇرستاندا مۇسۇلمان ئۇيغۇر خەلقىگە ئېغىر زۇلۇم سالماقتا. پىچاق سۆڭەككە يېتىپ، ئۇيغۇرلار كوممۇنىستىك خىتاينىڭ زۇلۇمىغا قارشى نارازىلىق بىلدۈرۈشمەكتە. ئۇيغۇرستاندا يۈز بېرىۋاتقان پاجىئەلەردىن خەۋەر تاپقان دۇنيادىكى دېموكراتىك ئەللەر، ئىنسان ھوقۇقلىرىنى قوغداش كومىتېتلىرى ئۇيغۇرلارنى سىياسىي ھىمايە قىلىش قەدىمىنى تاشلىدى. بىراق، خىتاي ھۆكۈمىتى يەنىلا جاھىللىق بىلەن ھېلىگەرلىك قىلىپ دۇنيا جامائەتچىلىكىنى چالغىتىشقا بار كۈچىنى سالماقتا.

موشۇ يىلنىڭ 10ـ ئاۋغۇست كۈنى بېيجىڭ مەركىزى رادىئوستانسىيەسى ئارقىلىق خەۋەر تارقىتىلدى. ئۇلارنىڭ ئېيتىشىچە شىنجاڭدىكى مۇسۇلمان ئۇيغۇرلار ئارىسىدا ھېچ قانداق دىنىي كامسىتىشلار ۋە ھەقسىزلىكلەر بولمىغانمىش. ئىنسان ھوقۇقلىرىمۇ جايىدا دەپ خىتايلارنىڭ قوللىنىۋاتقان دىنىي سىياسىتىنى ئاقلاپ چىقتى. ئامما دۇنيانىڭ تىنچلىقى ۋە دېموكراتىيە يولىدا كۈرەش قىلىۋاتقان ئىنسانلار ۋە دۇنيا مۇسۇلمانلىرى، جۈملىدىن ئۇيغۇرلارمۇ، خىتاينىڭ نۆۋەتتىكى يېڭى ھېلىسىگە ھېچ قاچان ئالدانمايدۇ.

خىتاي مۇستەبىتلىرى بولسا، خىتاي مىللەتچىلىكىنىڭ مەنپىئىتىنى كۆزلەپ باشقىلارنى كام كۆرۈپ، ئۇلارنى خەن مىللىتىگە ئاسسىملاتسىيە قىلىپ يوق قىلىشنى ئاساس قىلىدۇ. شۇڭلاشقا ئۇلار ئۇيغۇر خەلقىنى ئۆزلىرى ئويلاپ تاپقان دېمەگوگكىسىغا ئەمەل قىلىشقا زورلاۋاتىدۇ. خىتايلار ئۆلچەپ بەرگەن كوممۇنىستىك ئەندىزىگە سىغدىغان قىلىپ مەسچىتلەردە ئەمىر مەرۇپ قىلىشنى ۋە ئىبادەت قىلىشنى دىكتاتورلۇق ئىشلىتىپ قاماش، ئۆلتۈرۈش بىلەن قورقۇتۇپ تورۇپ تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. كوممۇنىستلار ئۆزلىرى تاللاپ ئېلىپ سايلاپ بەرگەن قىزىل ئىماملارغا ئىقتىدا قىلىپ ناماز ئوقۇلىشىنى، جىنازە چىقىرىپ قۇرئان تىلاۋەت قىلىش بىلەن ئىسلامىي ئېقىدىنى تۈگىدى دېگەن سىياسەتنى ژۈرگۈزىۋاتىدۇ. ئامما بىز مۇسۇلمانلار ھەقىقى ئىسلامنى ھەرگىز ئۇنداق چۈشەنمەيمىز ۋە كوممۇنىستلار ژۈرگۈزىۋاتقان ژۇقۇرقى دىنىي سىياسەتنى ئىسلام دىنىغا قىلىنىۋاتقان خىتاي زۇلۇمى دەپ باھالايمىز. چۈنكى، ئىسلام دىنى دېگىنىمىز خەلقلەرنىڭ مىللىي ۋە ئىنسانىي مۇستەقىللىقىنى ۋە مەنپىئىتىنى ھىمايە قىلىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ ئىككى دۇنيالىق بەخت ـ سائادىتىنىڭ ئەجرى ئاساس قىلىنغان ئۇلۇق تەڭرىمنىڭ ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان خەلىپىلىك ھوقۇقىنىڭ كىشىلىك دۇنياسىدا قارار تېپىشى بولۇپ، بىز مۇسۇلمانلار بۇ ئوقۇملارنى ژىغىنچاقلاپ ئىنسانلارنىڭ ئىجتىمائىي ئامانلىقى ۋە جىسمانىي ساغلاملىقىدىن ئىبارەت مۇسۇلمانلارنىڭ مۆمىنلىكى ۋە مۇسلىملىكى بولىدۇ دەپ ئىمان ئېيتىمىز. ۋە شۇنداقلا ئىسلام دىنى ئىنسانلارغا تەڭرى ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئاتا قىلىنغان خەلىپىلىك ھوقۇقى بولۇپ، ئۇ تۆۋەندىكى ھوقۇقلاردىن تەركىپ تاپىدۇ. ئۇلار بولسا ئىنسانلارنىڭ ياشاش ھوقۇقى، دىنىي ئېتىقات ھوقۇقى، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر ھوقۇقى، مۈلۈكچىلىك ھوقۇقى، ھۆرىيەت ۋە دېموكراتىيە ھوقۇقى، بىلىم ئېلىش ـ بىلىم بېرىش ھوقۇقى، ئاتىلىق ۋە ئانىلىق مەرتىۋىسىگە باغلىق ھوقۇقى، ئىجتىمائىي تەمىنات ھوقۇقى ۋە نەسىل قالدۇرۇش ھوقۇقلىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ ھوقۇقلارنىڭ تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىشىنىڭ باش ئامىلى ۋە كاپالىتى بولغان مىللەتلەرنىڭ مۇستەقىللىق ۋە دۆلەتچىلىك ھوقۇقىدۇر. بىز مۇسۇلمانلار موشۇ ھوقۇقلارنىڭ تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىشىنى ئىسلامىي ئېقىدە دەپ ئىمان ئېيتىمىز ۋە ئۇنىڭغا ئېتىقات قىلىمىز. موشۇ ھوقۇقلارنىڭ كىشىلىك دۇنياسىدا مۇكەممەل ئەمەلگە ئاشۇرۇلىشى ئۈچۈن ناماز ئوقۇيمىز، روزا تۇتىمىز، سەدىقە ـ ئىبادەتلەرنى ئادا قىلىپ ھەجگە بارىمىز ۋە سالىخ ئەمەللەرنى قىلىپ ھالال بىلەن ھارامنى ئاجرىتىپ ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن ئىبادەت قىلىمىز. مانا بۇ ئوقۇملار مۇكەممەل ئىسلامىي ئېقىدىدۇر. بۇ خىل ئىسلامىي مەزمۇنلارنى مىڭ يىل قايناتسا، شورپىسى قوشۇلمايدىغان بۈگۈنكى خىتايچە دىنىي سىياسەتنى ۋە ئۇنىڭ ئۇيغۇرستاندىكى ئەمەلدىكى ئىجراسىنى غەيرى ئىسلامىي، كوممۇنىستىك دېماگوگىيە دەپ ئېتىراپ قىلمايمىز. چۈنكى، بۈگۈن ئۇيغۇرستاندا مۇسۇلمانلار «مىللىي بۆلگۈنچى» بولۇپ جازالانماقتا. ئۇيغۇرلارنى خىتايلار مەجبۇرىي ئاسسىملاتسىيە قىلماقتا. لېكىن، ئۇيغۇرلار ھېچ قاچان ئۆز ئىختىيارى بىلەن خىتاي بولمايدۇ. بۈگۈنكى ئۇيغۇرستان ئۇيغۇرلارنىڭ ئاتا ۋەتىنىدۇر. ئۆز سەلتەنەتى، دۆلىتىنى تىكلەش ئۇنىڭ مۇقەددەس ئارزۇسىدۇر. مانا بۇ ئېقىدە بىز ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسلام دىنىدۇر. بۇنىڭغا زىت بولغان ئىشلار مىللىي ۋە دىنىي مۇناپىقلىقتۇر. خىتايلار 1949ـ يىلى ئىككى يىلدا سوتسىيالىزم قۇرۇشنى ئۆگىتىپ قويۇپ، كېيىن قايتىپ كېتىمىز دېگەن ئالدامچىلىق بىلەن ئۇيغۇرستانغا بېسىپ كىردى. كېيىن ئۇلار قايتىپ كەتمىدى. ئەكسىچە، كۈندىن ـ كۈنگە كۆپىيىپ چىقماقتا. بىز ئۇيغۇرلار خىتايچە سوتسىيالىزمنىڭ 48 يىللىق قانلىق سىياسىي زۇلۇمىنى بېشىمىزدىن ئۆتكۈزدۇق. نەتىجىدە، پاراۋانلىق ئورنىغا نامراتلىق، گۈللىنىش ئورنىغا ۋەيرانچىلىق بولدى. ئاتوم سىناقلىرىدا تەبىئىتى بۇزۇلغان بۇ يۇرتتا ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ ئەزىز مازارلىرى ئاياق ئاستى قىلىنماقتا.

بۈگۈن ئۇيغۇرلار بوزەك قىلىنىپ ئۇلار «ئۆكتىچى» ۋە «مىللىي بۇزغۇنچى» بولۇپ گۇناسىز، سوراقسىز، سوتسىز قەتل قىلىنماقتا. خىتاي رەھبەرلىرىدىن شۇنى سورىماقچىمەن ـ قايسى بىر ئۇيغۇر خىتايلارنىڭ يۇرتىغا بېرىپ ئۇلارنىڭ ئارىسىغا ئۆكتە سالدى ۋە مىللىي بۆلگۈنچىلىك قىلدى؟...

ئەكسىچە، موشۇ يىلى ئۇيغۇرلارنىڭ ئاتا ماكانى بولغان ئۇيغۇرستاندا تۆرت قېتىملىق 100 كۈنلۈك سىياسىي تازلاش يۈرگۈزۈلدى. نەتىجىدە، ئون مىڭلىغان ۋەتەنپەرۋەر ئۇيغۇر ياشلىرى تۈرمىلەرگە تاشلاندى ۋە ھەر كۈنى ئۇلار گۇناسىز قەتل قىلىنماقتا. غۇلجا ياشلىرىنىڭ ھەققانىي نامايىشلىرى خىتاينىڭ دۆلەت پۈتۈنلىكىگە بۇزغۇنچىلىق ۋە ھۆكۈمەتكە كۈچ كۆرسىتىش دەپ ئەيىپلەندى. مۇستەملىكىچىلەردىن يەنە شۇنى سورىماقچىمەن ـ غۇلجىدا نامايىشقا چىققان ئۇيغۇر ياشلىرى ئىچكىرىدىكى خىتاي ئۆلكىلىرىنىڭ قايسى بىرسىنى ئۇيغۇرلارنىڭ دەپ داۋا قىلدى؟ ۋە قولىغا ئاللاھنىڭ كالامى بولغان قۇرئانى كەرىمدىن باشقا تاياقمۇ ئالمىغان ئۇيغۇر ياشلىرى، يەنە نېمىسى بىلەن خىتاي ھۆكۈمىتىگە كۈچ كۆرسىتىپ، ئۇلارنىڭ دۆلەت پۈتۈنلىكىگە خەۋىپ سالدى؟

ئۇيغۇرلارنىڭ ئاتا ماكانى بولغان ئۇيغۇرستان ھېچ قاچان خىتايلارنىڭ يېرى بولمىغان ۋە ھەرگىزمۇ بولمايدۇ. ئۇ ھېچ قاچان شىنجاڭ بولمايدۇ. ئۇنىڭ ھۆدۇدى «شەرقىي تۈركىستان» بولۇپ دۆلەتچىلىكى «ئۇيغۇرستاندۇر». ئۆزلىرىنىڭ ئاللاھ ئاتا قىلغان خەلىپىلىك ھوقۇقى بىلەن ئاتا ـ ماكانى بولغان ئۇيغۇرستاننىڭ مۇستەقىللىقىنى ھىمايە قىلىپ چىققان ئۇيغۇر ياشلىرى بولسا ھەقىقىي ۋەتەنپەرۋەرلەردۇر. ئۇلارنىڭ باسقان ھەر بىر قەدىمى ـ ئاللاھ يولىدا قىلىنغان غازاتتۇر. ئۇلارنىڭ تۆكۈلىۋاتقان قانلىرى بولسا ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن قىلىنىۋاتقان ئىبادەتلىرىدۇر. ئەندى ئۇلارنى سېتىپ، تۇتۇپ بېرىۋاتقانلار ۋە خىتايلارغا قوشۇلۇپ جازالاۋاتقانلار بولسا، ھەر قاچانمۇ ئاللاھنىڭ غەزىۋىگە ئۇچرايدىغان ھەقىقىي مۇناپىقلاردۇر. بۈگۈنكى ئۇيغۇرستاندا ناماز ئوقۇماق ئۈچۈن ئەزەن ئېيتىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. دىنىي تەلىم ئېلىش تولۇق چەكلەنگەن. مەسچىتكە بېرىپ ناماز ئوقۇغان كادىرلارنىڭ مائاشى ۋە پېنسىيەدىكىلەرنىڭ پېنسىيە ھەققى تۆلەنمەيدۇ. خىتايلار بېرىۋاتقان كۆرسەتمىلەرگە كۆنگەن كوممۇنىست قىزىل ئىماملار تەييارلانماقتا. ئۇلار ھەر قايسى مەسچىتلەرگە ئىمام قىلىنىپ سايلانماقتا. ئۇيغۇرلارنىڭ ئەرلىرى ئاختا قىلىنىپ، خوتۇنلىرى تۇغماس قىلىنماقتا. ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي غۇرۇرى پايمال قىلىنىپ، ئۇيغۇرستاننىڭ بايلىقلىرى خىتايلار تەرىپىدىن بۇلۇنۇپ ھەقسىز توشۇپ كېتىلمەكتە. مانا بۇنىڭغا ئوخشاش ئادالەتسىزلىكلەر بىلەن قىلىنىۋاتقان زۇلۇملار، بۈگۈنكى خىتايلار ماقتاۋاتقان خىتايچە دىنىي «ئەركىنلىكتۇر».

بىز مۇسۇلمانلار مۇنداق دىنىي ئادالەتسىزلىكنى قەتئىي قارلايمىز. ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ ئەزىز مازارلىرىنى ئۇلارغا چەيلىتىپ، خورلاتمايمىز. ئۆز قېرىنداشلىرىمىزنى ئۇلارغا قۇل قىلىپ قويمايمىز. خىتايلارنىڭ كۈچلۈكلىكى ۋە كۆپلىكى ھەممىنى يوقتىن بار قىلغان ئاللاھ تائالانىڭ ھۆكمىدىن كۈچلۈك بولالمايدىغانلىقىغا ئىمانىمىز كامىلدۇر.

ئاللاھ يار بولسۇن. ئامىن!

ئىمام ئابدۇرازاق تۇردى
ئالمۇتا

УЙГУРСКАЯ ПРОБЛЕМА НАХОДИТ ОТКЛИК В АМЕРИКЕ

Изо дня в день усиливается колониальный гнет самого репрессивного, тоталитарного режима двадцатого века - коммунистического Китая на древней земле уйгуров - Уйгурстане (СУАР). 5 февраля сего года тысячи молодых людей г. Кульджи, доведенные до края отчаяния китайскими захватчиками, беспредельными издевательствами, нарушениями элементарных прав и свобод, а также оскорблениями национальных чувств уйгуров, вышли в город на мирную демонстрацию протеста, чтобы выразить свое недовольство политикой китайских властей в отношении коренного народа Уйгурстана.

Вместо того, чтобы спокойно, с вниманием отнестись к требованиям демонстрантов местные представители деспотической имперской китайской власти в мгновение ока пустили в ход силы общественной и государственной безопасности, вооруженную полицию. Натренированные в подавлении мирных выступлений народа, эти каратели, используя дубинки, удушающий газ, холодную воду и оружие, кроваво подавили патриотическую молодежную демонстрацию уйгурстанцев.

Думаю, что день 5 февраля является поворотным днем в *современном* национально-освободительном движении Уйгурстана.

По сообщениям СМИ западных государств, на сегодняшний день в результате побоев, пыток и массовых публичных казней погибло более 500 человек, а число осужденных на различные сроки, сосланных в лагеря "трудового воспитания" и томящихся в тюрьмах, в изоляторах без суда и следствия превысило 60 тысяч! Многие политически активные молодые уйгуры вынуждены скрываться от преследования по всему Китаю. Сегодня в Илийском вилаяте можно часто встретить матерей и родственников, ищущих своих детей и родных, судьба которых им не известна. Бесконечны печаль и горе родителей, лишившихся или потерявших своих чад, так же бесконечен людской гнев по отношению к колониальному режиму.

Когда тюрьмы в Уйгурстане стали уже переполнены, то центральные власти начали этапировать политических узников по всему Китаю, что прежде не наблюдалось.

По словам очевидцев и скитающихся сегодня на чужбине участников происходивших и происходящих событий в Уйгурстане, в применении пыток и изуверств современные китайские палачи превзошли фашистов Второй мировой войны.

С целью запугивания уйгурских патриотов, морально-психологического подавления их пробуждающегося национального самосознания, а также для того, чтобы раз и навсегда отбить им охоту к борьбе за независимость, в городах, где особенно усиливается тенденция возрождения освободительного движения, китайские власти начали систематически проводить устрашающие, сродни средневековым, публичные казни.

Например: после событий 5 февраля этого года публично в г. Кульджа 20 марта казнены 5 человек во главе с Абдужелилом Абдулмежитом; 24 апреля - 3 человека во главе с Юсупом Турсуном; 22 июля - 7 человек во главе с Гаппаром Талятом, а троих приговорили к смертной казни с отсрочкой исполнения; 29 мая в городе Урумчи расстреляны 8 человек во главе с Махмудом Абдурахманом.

Никто не знает, сколько человек убито в ходе задержания, следствия и просто так, тайно, из-за угла, или забавы ради сотрудниками силовых структур Китая.

Над политическими узниками чудовищно издевались мастера китайских пыток. Так, арестованным подрезали жилы на шее и у стоп, чтобы заключенные не могли ходить с поднятой головой, язык либо вовсе отрезали или перетягивали тонким стальным проводом, завязывая его концы на затылке. Непосредственно перед выводом на народ делали инъекцию специальных средств, которые подавляют волю человека. Все пытки сопровождались непрерывными побоями в течение всего срока пребывания в изоляторах. В морозные дни и ночи февраля особо непокорных узников выводили голыми во двор тюрьмы или на специальную площадку военных городков, а затем, связанных, обливали холодной водой. После таких спецпроцедур сразу или в течение нескольких дней умирали даже и те, которые обладали богатырским здоровьем.

Особо изощренной пыткой было пропускание в мочеиспускательный канал мужского полового органа конского волоса или стальной проволочки. Один сотрудник спецслужбы свидетельствует: он видел, как палачи, потерявшие человеческий облик, для того, чтобы у политического узника вырвать признание или заставить подписать заранее заготовленные фальшивые обвинительные показания против себя или товарищей, приставляли к грудной клетке несчастного горячий утюг, прожигая мясо до костей... Особо несгибаемых юношей и девушек на ночь запирали в камеры уголовников-головорезов, которые за неоднократные убийства и разбой ждут своего часа. Те, кто выходил живым оттуда, или сходили с ума, или при первой же возможности заканчивали жизнь самоубийством. Надо сказать, что обыкновенному человеку, с нормальной психикой описать все способы пыток уйгурских патриотов просто невозможно. Это непомерно тяжкий труд для души и разума.

* * *

С 1966 года пекинские руководители мощно усилили антиуйгурскую, великодержавную, ассимиляторскую политику, являющую на практике обыкновенный геноцид и государственный терроризм, направленный, по сути, на ликвидацию уйгуров как нации. Эта античеловеческая политика Пекина изложена в совершенно секретном документе Политбюро ЦК КПК за номером № 7 от 19. 03. 1996 г. (который, однако, потом попал в руки мировых СМИ). Колониальная политика Китая, в так называемом СУАР, сегодня определяется буквой и духом этого документа.

К большому сожалению, складывающаяся политическая ситуация в Центральноазиатском регионе скатывается в русло, не способствующее поддержке наших справедливых требований. Ибо это русло вольно или невольно определило подписание в 1990 г. Шанхайского соглашения между Китаем, Россией, Казахстаном, Кыргызстаном и Таджикистаном. Во время этого акта Китай особо ратовал о поддержке усилий руководства тоталитарного режима по борьбе с "сепаратизмом" в Уйгурстане. Логическим продолжением этого соглашения было подписание в Москве 25 апреля 1997 г. руководителями четырех стран СНГ - России, Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана - с Китаем "Соглашения о взаимном сокращении вооруженных сил в районе бывшей советской границы". В ходе встречи пятерки еще больше упрочилась позиция Китая в вопросе организации борьбы против "сепаратизма". Одновременно (не странно ли?) в Центральноазиатских республиках стали все более частыми после этого административные и судебные преследования лидеров уйгурских общественных организаций, выступающих в защиту своих собратьев в СУАР.

В складывающейся для Уйгурстана тяжелой внутренней и внешней политической ситуации у него самого, зарубежных соотечественников уйгурстанцев и друзей возникла необходимость поиска мощного государства - оплота демократии, способного оказать воздействие на Китай, смело представить мировому сообществу картину истинного положения уйгуров на своей родине.

Таким государством являются только США.

И вот, после прохождения всех дипломатических формальностей, при материальной помощи казахстанской уйгурской диаспоры, я вместе с известным патриотом уйгурского народа Юсупбеком Мухлиси отправился в дорогу в Нью-Йорк через Стамбул.

В Стамбуле один из признанных лидеров - координатор Восточно-Туркестанского национального Центра в Турции, отставной генерал Мухаммад Риза Бекин полностью одобрил задуманную миссию и для обсуждения вопросов, с которыми мы намеревались обратиться к руководству США, организовал встречу с членами руководящего органа своего Центра.

В Нью-йоркском аэропорту имени Кеннеди нас встретил председатель уйгурского исследовательского центра по Восточному Туркестану в Америке журналист Гуламеддин Пахта.

Спустя время, в результате упорной организаторской работы этого очень скромного, прекрасно владеющего английским языком человека, нам посчастливилось быть принятыми ответственными сотрудниками МИДа США 7 июля в городе Вашингтоне. Мы подробно изложили им суть сложной Уйгурской (Восточно-Туркестанской) проблемы. Некоторые аспекты этой проблемы оказались для них в новинку. В МИДе США с нашей стороны были подняты, говоря обобщенно, следующие злободневные, жизненно-важные для уйгурстанцев вопросы:

- о включении проблемы Уйгурстана в сферу внутренней и внешней политики США;
- о предоставлении политического убежища преследуемым патриотам и диссидентам из Уйгурстана;
- о направлении правительством США комиссии или представителя для изучения положения дел в области прав человека в СУАР КНР;
- об организации передачи на уйгурском языке в "Голосе Америки" или на другой радиостанции США.

Был обсужден и ряд других важнейших проблем.

В результате предварительной договоренности 8 июля нас приняли руководство "Голоса Америки" и узбекский отдел во главе с господином Нусратуллой. Посчастливилось непосредственно познакомиться с госпожой Рано Хабибой и другими людьми, которые в течение трех-четырех лет по телефону организовывали интервью по проблемам Уйгурстана и об уйгурах в Центральноазиатских республиках. В ходе теплой, очень дружественной обстановке работники узбекской редакции обещали оказать помощь в организации в Америке передачи на уйгурском языке, а также выразили готовность постоянно предоставлять свой эфир для передачи информации, посвященной проблеме Уйгурстана и вообще культуре, искусству, бытовым традициям и истории уйгуров.

Мы в Америке увидели, как наши соотечественники прекрасно используют для пропаганды проблемы Уйгурстана систему "Интернет".

Я с благодарностью вспоминаю сейчас чудесную, великую, процветающую страну с прекрасными своей доброжелательностью людьми. Мы сердечно благодарим всех, кто помогал нам в этой поездке практическим содействием и просто сочувствием.

Дружественные дискуссии, беседы и переговоры, которые происходили с руководителями уйгурских общественных организаций в Турции и Америке, привели к взаимопониманию, установлению близких взаимоотношений и согласованию вопроса о создании Всемирного национального Центра "Уйгурстан" ("Восточный Туркестан"). Мы пришли к решению о созыве учредительного съезда до конца 1997 года в одной из европейских стран.

Кахриман Ходжамберды
Президент ассоциации, сопредседатель Объединенного политического Совета

В тюрьме. Художник М. Хапиз

مىۋە تىخىن:

دۇنيا ئۇيغۇر ئەخبارات تورى

شەرقىي تۈركىستاننىڭ (ئۇيغۇرستاننىڭ) ئاقسۇ تەۋەسى مۇھاسىرىگە ئېلىندى

1997- ژىلى 9- سېنتەبىر
ئۆز مۇخبىرىمىز
ئابدۇللا پامىر خەۋىرى

شەرقىي تۈركىستاننىڭ جەنۇبىدىكى ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ قىرغىزستانغا چېگاراداش بولغان تاغلىق رايونىدا، مۇستەقىللىق كۈرىشىنى ئېلىپ بېرىۋاتقان يىگىرمە تۆرت ئەر، بىر قىز جەمئىي 25 نەپەر ئۇيغۇر ۋەتەنپەرۋەرلىرىنى ئىككى ھەپتىدىن بېرى قورشاۋغا ئالغان خىتاي ئەسكەرلىرى تا ھازىرغىچە ئۇلارنىڭ ھېچ بىرىنى تۇتالمىغان.

ھازىر بۇ رايون چەمبەرگە ئېلىنىپ مۇھاسىرە ھالىتىدە تۇرماقتا.

خىتاينىڭ يېڭى ئۇسۇلى

بېشكېك مۇخبىرى:
رابىيەم ياقۇپ

بۇ ژىل غۇلجىنىڭ ئادەم توپلىنىدىغان جايلىرىدا تاملارغا چاپلانغان ۋاراقچىلاردىكى ئىبراھىم ئىسمائىلنىڭ سۈرىتىنىڭ ئاستىغا «مىللەتچى»، «بۆلگۈنچى»، «يوشۇرۇن تەشكىلاتنىڭ باشلىقى» دېگەن چۈشەنچە بېرىلگەن بولسا، يەنە بىر ۋاراقچىدا ئىككى ئۇيغۇر بالىنىڭ سۈرىتى كۆرسىتىلىپ «ئىبراھىم ئىسمائىلنىڭ قويرۇقلىرى»، «تەشكىلاتنىڭ ئەزالىرى» دېيىلگەن. (ھازىرقى كۈندە ئىبراھىم ئىسمائىل قولغا ئېلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭ «پائالىيەتلىرىنى» پاش قىلىش بويىچە غۇلجا تېلېۋىدېنىيەسى ئارقىلىق كەڭ تەشۋىقات ژۈرگۈزۈلمەكتە). بۇنىڭ ئىيلۇنۇپ قالىدىغان يېرى، تۇتۇشقا خىتاي ھۆكۈمىتى 100 مىڭ يۈەن چىقارغىدەك بولغان ئىبراھىم ئىسمائىلنى ھېچ كىم ئېنىق تونۇمايدۇ، ئۇنىڭ پائالىيىتى توغرىلىقمۇ ھېچ كىم ھېچ نەرسە ئاڭلىمىغان.

ئاخىرقى 2 - 3 ئاي جەريانىدا

ئۇيغۇرستاندا «يوشۇرۇن تەشكىلاتنىڭ ئەزالىرىنى پاش قىلىش» دېگەن ئومۇمىيۈزلۈك ھەرىكەت ژۈرگۈزۈلمەكتە. شۇ ئاساستا ھۆكۈمەت تەرىپىدىن بۇرتالا تەۋەسىدە تارقىتىلىۋاتقان «قىسقىچە سوئال - جاۋاپلار» ماۋزۇلۇق تەشۋىق ۋاراقچىنىڭ بىر پۇنكتىدا: «ئىسلام ئاللاھ پارتىيە»سىنى ئاساس قىلغان ھەر خىل مىللىي بۆلگۈنچى تەشكىلاتلارنىڭ كاتتىباشلىرى، ئەزالىرى ۋە ئۇلارنىڭ سىڭىپ كىرىپ بۇزغۇنچىلىق قىلىش ئەھۋالى، يوشۇرۇنۇش ئورنى ھەم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت ئەھۋالىنى پاش قىلىش» دەپ يېزىلغان. بۇ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ئۇيغۇرستان خەلقىگە ئىشلىتىلىۋاتقان ئۇسۇللىرىنىڭ يەنە بىر تۈرى بولۇپ، ئورغۇنلىغان دىنىي زاتلىرىمىز ۋە ۋەتەنپەرۋەر ياشلىرىمىزنى تۇتۇپ، تۈرمىلەرگە سولاپ، يوقۇتۇۋېتىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

شۇنداقلا، ئۈرۈمچىدە يۈز بەرگەن ئىككى - ئۈچ پارتلاشنى ئاساس قىلغان ھالدا ئۇيغۇر مىللىتىنى «تېررورىستلار» دېگەن نامدا دۇنياغا تونۇتۇشقا ھەرىكەت قىلغان خىتاي ھۆكۈمىتى، ھازىر پەقەت گۇمان بىلەن ئۇيغۇر خەلقىگە ئوچۇقتىن - ئوچۇق دۆلەت تېررورىنى ئىشلىتىپ دەپسەندە قىلىۋاتىدۇ.

تىبەت ۋە شىنجاڭ

«ئامېرىكا ئاۋازى»
7- سېنتەبىر
ستېفان خو

مۇستەقىللىق ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋاتقان ئىسيانكار رېگىئونلار شىنجاڭ ۋە تىبەتنىڭ ئازاتلىق ھەرىكىتىنى بېسىۋېتىشكە ھەرىكەت قىلغان خىتاي، بۇ تەۋەلەردە ئۆزىنىڭ دۆلەت تەسىرى كۈچىنى ئەمەلىيەتتىن ژۇقۇرى باھالىغان. تىبەت ۋە شىنجاڭنىڭ مەخسۇس ئەمەلدارلىرى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ خەن مىللىتى بىلەن مىللىي مۇناسىۋەتلىرىنىڭ يېقىنلىقى ھەققىدە قەتئىي پىكىر قىلىشماقتا. لېكىن خىتايلارنىڭ ئېيتىشى بويىچە سېپاراتىستلىك ھەرىكەتلىرى ئۈچۈن تىبەتلىكلەرنى داۋاملىق قولغا ئالماقتا. شىنجاڭ سېپاراتىستلىرىنى بولسا شىنجاڭدا ۋە بېيجىڭدا بومبا ھۇجۇمىنى ژۈرگۈزگەنلىكى ئۈچۈن ئەيىپلىمەكتە.

تىبەت كومپارتىيەسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى رەيدى مەركىزى رەھبەرلىكنىڭ دىنىي ئەركىنلىك سىياسىتىنى ھىمايە قىلىسمۇ، بۇ مەسىلە بويىچە يەنە بەزى پروبلېمىلار مەۋجۇت دەپ ئېيتقان. ئۇ يەنە تىبەتتىكى مۇستەقىللىق ھەرىكەتلىرىنىڭ پەيدا بولىشىغا تۈرتكە بولىۋاتقان ئىبادەتخانىلارنىڭ رەھبەرلىرىنى ۋە بەزى دىنىي ئەربابلارنى ئەيىپلىگەن.

خىتاي ئەمەلدارلىرى: «دالاي لاما رەھبەرلىكىدىكى سېپاراتىستلار گۇرۇپپىسىنىڭ بۇدخانا ۋە ئىبادەتخانىلارغا تەسىر كۆرسىتىۋاتقانلىقىنى بۇ مۇرەككەپ فاكت» دەپ ئېيتقان. تىبەتتە دىنىي ئىشلار بويىچە رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش ئۈچۈن 1700 ئىبادەتخانىدا ۋەتەنپەرۋەرلىك روھتا تەربىيەلەش پروگراممىسىنى باشلىغان. خىتاي ئەمەلدارلىرىنىڭ ئېيتىشى بويىچە بۇلتۇردىن باشلانغان 900 ئىبادەتخانىدا ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيە ئېلىپ بېرىشنى ئاياقلاشقان. نەتىجىدە 30 مىڭ لاما ۋە موناخلار ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيە ئالغان، ياكى ئېلىۋاتقان. ئۇلارنىڭ كۆرسىتىشى بويىچە لاما ۋە موناخلارنى قانۇن پرىنسىپلىرى، مىللىي ۋە دىنىي سىياسەت، مىللىي بىرلىك مەسىلىلىرى بويىچە ئوقۇتۇش تەربىيەنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى بولغان.

شىنجاڭدا ئۇيغۇر ئاھالىسى كۆپچىلىكنى تەشكىل قىلىدۇ. ئۇيغۇرلار - تۈركى تىللىق مۇسۇلمانلاردۇر. ئۇيغۇر سېپاراتىستلىرى موشۇ ژىلنىڭ بېشىدا شىنجاڭنىڭ بىر قانچە شەھەرلىرىدە ھۆكۈمەتكە قارشى ھەرىكەتلەرنى ژۈرگۈزدى. شىنجاڭ كومپارتىيەسىنىڭ رەئىسى ۋان لىۋ چېن بېيجىڭدىكى مىللەتلەر كونگرېسىنىڭ بېناسىدا، مۇھىم ئۇچرىشىش مەزگىلىدە يۈز بەرگەن پارتلاشقا شىنجاڭلىقلار قاتناشقانلىقى ئېنىق ئەمەس دەپ قارىغان. ۋان يەنە: «بومبا ھۇجۇمى شىنجاڭلىقلارنىڭ مانىپۇلىيەسى بولالمايدۇ» دەپ ئېيتقان.

تىبەت ۋە شىنجاڭدىكى بۆلگۈنچىلىك ھەرىكەتلىرىنىڭ مەنبەسىنى خىتاي رەھبەرلىرى سىرتقى كۈچلەر تەسىرىدىن دەپ قارىماقتا. ۋە ئۇلارنى سىرتنىڭ تەسىرى ئەنسىرەتمەكتە.

خىتاي كومپارتىيەسىنىڭ 15- كونگرېسىدا

8- سېنتەبىر
«چاينا مونىڭ پوئۇست»
جاسپېر بېككېر

خىتاي كومپارتىيەسىنىڭ 15- كونگرېسىدا شىنجاڭنىڭ رەھبەرلىرى بۇلتۇر ئاپرېل ئېيىدا پۈتۈن رايون بويىچە جىنايەتچىلەرنى قاماپ، ۋە ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلغانلىقىنى ئۇقتۇرغان. بىراق، قانچە كىشىگە ئۆلۈم جازاسىنى بەرگەنلىكىنى ئېيتمىغان. شىنجاڭ كومپارتىيەسىنىڭ رەئىسى ۋان لىۋ چېن بۇ ژىل بېيجىڭدىكى مىللەتلەر كونگرېسىنىڭ بېناسىنى پارتىلاتقانلىقى ئۈچۈن بىرمۇ ئادەمنى قولغا ئالمىغانلىقىنى ئۇقتۇرغان. ئۇ يەنە قەتئىي ھالدا شىنجاڭلىقلارنىڭ بۇ پارتلاش بىلەنمۇ مۇناسىۋەتى بارلىقىنىڭ ئىسپاتلانمىغانلىقىنى ئېيتقان. ۋان رەئىس ئابلەت ئابدۇرېشىت بىلەن بىرگە ئۆتكۈزگەن پرېسس - كونفېرېنسىيەسىدە: «شىنجاڭلىقلار بۇنداق ئىشلارنى مانىپۇلىيە قىلالمايدۇ» دەپ ئېيتقان.

ۋان لىۋ چېن پان- ئىسلامىستلارنىڭ ھۆكۈمەتكە خىزمەت قىلىۋاتقان دىنىي زاتلارنى ئۆلتۈرۈشنى مەخسەت قىلغانلىقىنى ئەيىپلىدى. ئۇ موشۇ گرۇپپا تەرىپىدىن ئۆتكەن ژىلى ئاپرېل ئېيىدا بىر ۋاقىت ئىچىدە ھۆكۈمەتكە مايىل 7 دىنىي لىدېرلارنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى مىسال كەلتۈردى.

سىرتتا قوغلاندا بولۇپ ژۈرگەن تۈرك تىللىق مۇسۇلمان ئۇيغۇرلار خىتايدا ئۇيغۇرلارنى ئاممىۋىي تۈردە ئۆلتۈرۈپ، تەقىپلەشنى توختىتىشنى تەلەپ قىلىدۇ.

پارتىيە رەئىسى شىنجاڭ سېپاراتىستلىرى توغرىسىدا سۆزلەپ، ئۈرۈمچى ئاۋتوبۇسىنىڭ پارتلىشىدا 9 ئادەم ئۆلۈپ، 58 ئادەم يارىدار بولغانلىقىغا ئۇلارنىڭ ئەيىپكار ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ مەخسىتى ئىسلام دۆلىتىنى قۇرۇش ۋە ئۇلارنىڭ ئۆي - پىكىرى بىلەن ئوخشاش بولمىغانلارنى يوق قىلىش ۋە چەت ئەللەردىكى كۈچلەرنىڭ ياردىمىگە يۆلىنىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرغان.

ۋاشىنگتوندىكى نارازىلىق ھەرىكەت

ئۇيغۇرلارنىڭ ئىنسان ھوقۇقىنى قوغداش تەشكىلاتى
«تەكلىماكان»

ۋاشىنگتوندىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئىنسان ھوقۇقىنى قوغداش «تەكلىماكان» تەشكىلاتى 28- ئۆكتەبىر كۈنى ۋاشىنگتون شەھرىدە خىتاينىڭ پرېزىدېنتى جاڭ زېمىننىڭ ۋاشىنگتونغا كېلىدىغان كۈنى نارازىلىق بىلدۈرۈش نامايىشىغا چىقىشنى پىلانلىغان. نامايىشنىڭ مەخسىتى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدا ئىنسان ھوقۇقىنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقىغا قارشى نارازىلىق بىلدۈرۈشتۇر.

نۆۋەتتىكى نامايىش بۇرۇنقىلارغا قارىغاندا ناھايىتى چوڭ بولىدىغاندەك كۆرۈنىدۇ. چۈنكى دۇنيا جامائەتچىلىكى ئاخىرقى ژىلى ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ، ئۆزلىرىنىڭ ياشلىق ھاياتىنى ئايىماي، ئۆز ئېتىقادى ئۈچۈن يۈزلەپ قۇربان بولغانلىقىغا گۇۋا بولدى.

ئارزۇ ئارمانلار يوققا چىقماقتا

ئېدگار ئى.
(ئا ق ش)

مەن يېقىندا خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ غۇلجا ئۇيغۇرلىرىنىڭ تىنچ نامايىشىنى قانلىق باستۇرغانلىقىنى تارتىپ ئالغان ۋىدېئو كاسېتىنى كۆرگىنىمدە ئەركىنلىكنى ئارزۇ قىلىپ، ئائىلاج نامايىشقا چىققان خەلق ئاممىسىنىڭ ھەرىكىتىنى كۆرۈپ، ئامالسىز كۆزۈمدىن ياش كەتتى. بۇ ياشلار نېمىگە ئىشەنچ قىلغان بولۇشى مۇمكىن؟ قايسى غەزەپ، نەپرەتلەر ئۇلارنى بىرلەشتۈرۈپ بايراق كۆتۈرۈش بىلەن ئازاتلىق شوئارىنى تولاپ كوچىلارغا چىقىشقا مەجبۇر قىلغان؟ بارلىق ئارزۇ - ئارمانلار بىت - چىت بولۇپ، ئامالمەن ئۈمۈتسىزلىك پەيدا بولغاندا ئادەملەر شۇنداق ھالەتكە يېتىدىغان ئوخشايدۇ؟

مەن شۇنى چۈشەندىمكى، ئۈمۈتسىزلىك چېكىدىن ئاشقاندا كۆڭۈلدە غەزەپ قايناپ، ئادەم ھەتتا جېنىدىنمۇ كېچىپ ئۆزىنىڭ قەيەردە تۇرىۋاتقانلىقىنى سەزمەي قالىدىكەن. ۋە مۇنداق چاغلاردا ئاللاھ تائالاغا ئىلتىجا قىلىشتىن باشقا چارە قالمايدۇ.

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ КИТАЙ: ВОЛНЕНИЯ РАБОЧИХ

“Вашингтон пост” (США)

Не получавшие зарплату рабочие восьми государственных предприятий провинции Шанхай находились в настолько отчаянном положении, что были вынуждены воровать урожай у соседних фермеров. Тогда фермеры разработали план: одолжить отчаявшимся рабочим денег, чтобы те начали собственный бизнес. Однако при отсутствии специальных навыков рабочие не нашли ничего лучшего, как открыть 39 баров-караоке, где женщины, которые раньше работали на фабрике, стали зарабатывать проституцией по таксе 25

Из разных источников:

долларов с клиента.

Эта грустная история с переднего края экономических реформ была записана на видеопленку, которую распространяли среди высших правительственных чинов Китая. И это только один пример все растущего ощущения безнадежности среди китайских рабочих из-за того, что в стране стали закрываться убыточные госпредприятия, а рабочих, которых прежде называли “хозяевами” коммунистического государства, стали выбрасывать на улицу.

Накануне съезда партии бедственное положение рабочих госпредприятий привлекло внимание китайских лидеров. По мере распространения протеста по всей стране несколько раз среди рабочих возникали серьезные волнения из-за того, что они почувствовали себя одураченными и выкинутыми за борт китайского экономического чуда. Это стало сигналом: что может ожидать Китай, если он и дальше пойдет подобным путем реструктуризации государственных предприятий.

Среди пока занятых рабочих усиливается гнев, зарплату часто не выплачивают. В прошлом году в Синьцзяне было несколько случаев массового протеста.

“В прошлом компартия защищала интересы рабочих, - говорит пекинский аналитик Вонг, - но после XY съезда партия начала отдаляться от них. Теперь она не представляет ни чьих интересов, кроме своих собственных, она представляет только государственную власть”.

“Вечерний Бишкек”

Между руководством Казахстана и правительством Китая достигнута договоренность об инвестировании 9,5 миллиарда долларов в развитие нефтяной отрасли Казахстана.

Соглашение о китайских инвестициях было достигнуто в ходе завершившегося визита в Алматы премьера КНР Ли Пэна.

Комментируя высокую стоимость кизахстанско-китайского нефтяного проекта, президент Казахстана Нурсултан Назарбаев заявил, что такая сумма инвестиций впервые вкладывается не только в казахскую, но и в целом в постсоветскую экономику.

Предполагается, что в течение ближайших пяти лет в рамках нефтяного проекта будет построен нефтепровод протяженностью 3 тысячи километров из Западного Казахстана в Китай. Кроме того, около 6 миллиардов долларов будет затрачено на развитие расположенного в Западном Казахстане Узенского месторождения, запасы которого оцениваются в 683 миллиона тонн нефти.

Премьер госсовета КНР заверил казахское руководство в том, что реализация проекта с китайской стороны начнется немедленно.

В ходе визита Ли Пэна достигнута договоренность о строительстве в Казахстане автосборочного завода и открытии новых авиарейсов.

ДЕРЖИСЬ, МУРАТ!

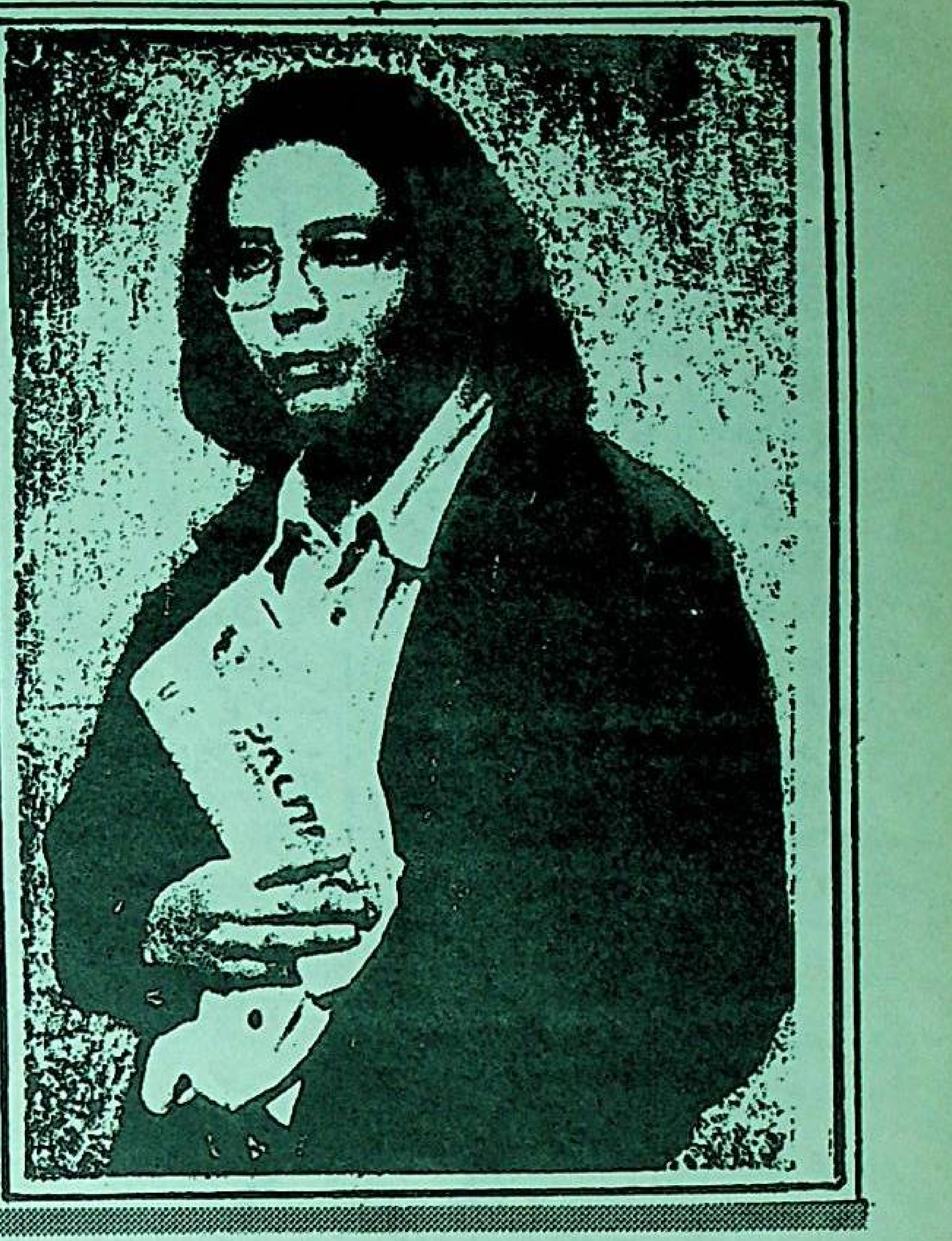

Алматинского парня Мурата Насырова узнала вся страна после знаменитой песни "Мальчик хочет в Тамбов", которая стала хитом года.

В свои 28 лет Мурат Насыров имеет очень интересную судьбу. Чтобы стать звездой ему пришлось пройти тернистый путь.

Мурат по национальности уйгур, родители в силу многих обстоятельств эмигрировали из Уйгурстана – СУАР – в Алмату, где родился Мурат. Мурат – пятый, самый младший ребенок в семье. Мать работала на пластмассовой фабрике, отец – мулла, почитаемый среди уйгуров человек. С детства мальчик любил петь и со школьной скамьи играл на гитаре. Поначалу Мурат подражал зарубежным знаменитым певцам. После армии по предложению сослуживца–москвича поехал в Москву испытать себя.

Молодой парень попал в столицу в годы перестройки, что еще больше усугубило его проживание на "чужбине". "Новый порт" – первая группа, где он начал свое поприще на сцене. Потом поступил в музыкальное училище имени Гнесиных, причем самостоятельно. В 1991 году на конкурсе "Ялта–91" стал дипломантом, спев песню А. Пугачевой "Волшебник–недоучка". Получив главный приз конкурса – машину "Москвич", попал в сети интриганов.

Спонсоры заметили молодого певца и пообещали сделать из него суперзвезду, но за этим последовала цепь разочарований и несколько лет самовыживания. И вот вторая попытка на сцене вместе со студией "Союз", она принесла Мурату новую известность. Даже Алла Пугачева, случайно услышав его по радио, позвонила в студию и спросила: "Кто такой? Почему не знаю?".

Недавно Мурат Насыров выпустил альбом и диск "Кто–то просит".

Р. Я.

Мюнхен: Всемирная уйгурская сеть новостей

"Голос Америки"
17 сентября
Стефан Хо

ТИБЕТ И СИНЬЦЗЯН

Китай переоценил свою государственную власть над неспокойными регионами Тибета и Синьцзяна, где пытался подавить движения за независимость. Официальные лица Тибета и Синьцзяна настойчиво говорят о гармонии между национальными меньшинствами и хань-китайцами. Однако в Тибете регулярно арестовывают тибетцев за, как говорят китайские власти, сепаратистскую деятельность. Синьцзянских сепаратистов обвиняют в бомбовых атаках в Синьцзяне и Пекине.

Рэйди, заместитель Секретаря Компартии Тибета, сказал, что центральное правительство сохраняет свою политику свободы религии, хотя в этом вопросе есть некоторые проблемы. Он осудил плохое управление в храмах, а также некоторых религиозных лиц, вызывающих протибетские действия за независимость.

Китайские чиновники говорят: "Проникновение в монастыри и храмы сепаратистских групп, руководимых Далай Ламой, стало сложным фактором". Для усиления правительственного управления религией в Тибете начата программа патриотического воспитания в 1700 храмах региона. Согласно китайских чиновников, в Тибете завершается патриотическое воспитание в 900 монастырях и храмах, начавшееся в прошлом году. В итоге, 30 тысяч ламов и монахов получили или получают патриотическое воспитание. Что касается содержания воспитания, говорят они, то, дескать, обучаем ламов и монахов принципам закона, нашей этнической и религиозной политике, а также национальному единству.

В Синьцзяне преобладает уйгурское население. Уйгуры - тюркоязычные мусульмане.

В начале этого года уйгурские сепаратисты провели акции протеста в нескольких городах Синьцзяна. Между тем, Секретарь Компартии Синьцзяна Ван Лючин отметил вероятность о не причастности синьцзянцев к взрыву, произошедшему в здании Национального Конгресса в Пекине во время важной встречи. Ван сказал: "В конце концов бомбовые атаки не являются монополией синьцзянцев".

Китайские власти указывают на внешние силы, как источник сепаратистской деятельности в Тибете и Синьцзяне. Их беспокоит провокация извне.

"Чайна монинг поуст"
18 сентября
Джаспер Беккер

МЕЖДУНАРОДНЫЙ БЕДЛАМ

Синьцзянские лидеры на 15 Конгрессе Компартии Китая заявили о том, что они имеют основание для обвинения по всем терра́ктам и убийствам, которые были совершены в апреле прошлого года, однако не смогли сказать, сколько человек было приговорено к смертной казни. Ван Лючин, секретарь Компартии Синьцзяна, сообщил о том, что не было ни одного ареста, связанного со взрывом в Пекинском здании Народного Конгресса Наций, происшедшего в этом году. Он настойчиво заявил, что не доказана причастность синьцзянских элементов к этому взрыву. Ван на совместной с Абдулахатом Абдурешитом, председателем правительства Синьцзяна, пресс-конференции сказал: "Синьцзянцы не имеют монополию над такими вещами".

Ван Лючин осудил беспорядки, учиняемые панисламистами, которые не принадлежат к этой этнической группе, целью уничтожения которых являются религиозные патриоты. В пример он привел одновременное убийство, совершенное этой группировкой в апреле прошлого года, семи про-правительственных религиозных лидеров.

Этнические уйгуры в изгнании - мусульмане тюркского происхождения требуют, чтобы силы безопасности Китая прекратили массовые казни и другие репрессии против уйгуров.

Секретарь партии, говоря о синьцзянских сепаратистах, ответственных за взрывы в автобусах Урумчи, где погибло 9 и 58 человек ранено, отметил, что они хотят установить исламское государство и обвинил их в попытке ликвидировать всех тех, кто не будет считаться с их мнениями, с помощью реакционных сил из заграницы.

Уйгурская правозащитная организация
"Такликакан"

АКЦИЯ ПРОТЕСТА В ВАШИНГТОНЕ

На 28 октября уйгурская правозащитная организация "Такликакан", которая базируется в Вашингтоне, планирует демонстрацию, которая должна состояться в Вашингтоне в день приезда президента Китайской Народной Республики Цзян Цземина. Цель демонстрации - выразить протест против нарушения прав человека в Синьцзян-Уйгурском автономном районе.

В отличие от прежних демонстраций, эта должна стать грандиозной и многозначительной. Мировая общественность стала свидетелем смерти сотен молодых уйгуров за последний год, которые отдали жизни, не щадя свою молодость. Им не посчастливилось увидеть свободный мир. Они умерли за свои убеждения.

Эдгар Э. США

НАДЕЖДЫ РУШАТСЯ

Недавно я смотрел видеокассету, на которой снята демонстрация уйгуров в Кульдже, кроваво подавленная китайскими коммунистами. Зрелище беспомощности народной массы, "жаждущих вдохнуть свободы", безоружная толпа - вызвали у меня слезы. На что надеялись эти молодые люди? Какое отчаяние привело их сплотиться на улице, размахивать флагами и взволнованно выкрикивать слова мечты о своей свободе? Что происходит с людьми, когда их мечты разбиты и не остается никакой надежды?

Смотря эту кассету, я понял: когда родится отчаяние, то в душе растет и ненависть, земля уходит из-под ног; когда уходит желание жить, то появляется надежда лишь на Бога.

19 сентября, 1997 г.
Абдулла Памир

Аксуйская местность Восточного Туркестана (Уйгурстана) в осаде

На юге Восточного Туркестана в горных районах вилайета Аксу, что граничит с Кыргызстаном, китайские военные, взяли в окружение 25 уйгуров-патриотов. 24 мужчины и одна девушка, удерживаются уже в течение двух недель. На сегодняшний день еще никто не пойман.

Информационный агент из Бишкека:
Рабиям Якуп

ОЧЕРЕДНАЯ ФАЛЬСИФИКАЦИЯ

В этом году на улицах Кульджи были расклеены листовки: на одной - фотография Ибрагима Исмаила, как "националиста", сепаратиста" и "организатора нелегальной организации"; на другой - фотографии двух молодых уйгуров, как "сподвижников" Ибрагима Исмаила. По последним данным, Ибрагим Исмаил пойман, и сейчас китайскими властями ведется среди населения разоблачение всех причастных к нелегальной организации. Но если взять во внимание обещание китайских властей выдать 100 тысяч юаней за поимку "особо опасного преступника", тогда почему никто ничего не знает и не слышал о существовании некоего Ибрагима Исмаила, даже о его деятельности никому ничего не известно.

За последние 2-3 месяца на территории Уйгурстана развернулась бурная кампания "Разоблачение членов нелегальной организации", в ходе чего власти распространяют среди населения листовки под названием "Вопросы и ответы", в одном из пунктов которых говорится: "Разоблачать главарей и членов исламской партии "Аллах", раскрывать их тайные штабы, общественные связи, целью которых является дестабилизировать обстановку". Эта кампания китайских колонизаторов против народа Уйгурстана является еще одной акцией уничтожения духовной интеллигенции и патриотов уйгурского народа.

Кроме того, китайские колониалисты. основываясь на взрывах в автобусах Урумчи, происшедших в начале этого года, объявляют мировому сообществу о террористических действиях отдельных уйгурских элементов, тогда как "государственный терроризм" против целого народа набирает новую силу.

ۋەتەن تەسىراتى

قايغۇلۇق كۈنلەر

مەن يېقىندا بېيجىڭ شەھىرىدە نەشر قىلىنغان «ئەقلىي سۆزلەر توپلىمى» كىتابچىسىدىكى تەيگار دېگەن كىشىنىڭ ماقالىسىنى تەرجىمە قىلىپ چىقتىم. ئۇنىڭدا: «تاجاۋۇزكار مىللەتلەر ئۆز كۈچىگە تايىنىپ، باشقا مىللەتلەرنىڭ مىللىي پەرقى، ئۇلارنىڭ تەسلىكتە قولغا كەلتۈرگەن ئىنسانىي قىممىتىنى ئىنكار قىلىپ، بارلىق مىللەتلەرنى ئۆزلىرىگە بويسۇندۇرۇشنى ئۆزى ئۈچۈن چوڭ بەخت بىلىپ، ئۇلارنى ئۆز دىكتاتورىسى ئاستىدا مۇتلەق قۇلى قىلىشنى كۆزلەيدۇ» دېيىلگەن. مۇندىن شۇنى چۈشىنىش ئاسانكى، ھازىرقى زامان خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ مەيلى گومىنداڭ، مەيلى گوڭچەنداڭچىلار بولسۇن، ھەر ئىككىسىنىڭ ئوخشاش مەۋقەسىدە ئاز سانلىق مىللەتلەرنى ئۆزلىرىنىڭ قۇلى قىلىش ئۈچۈن، رەھىمسىز تۈردە، ئىشلەۋاتقانلىقىنى كۆرۈش مۇمكىن. بۇنىڭ ئىسپاتىنىمۇ مەن موشۇ يېقىندا قەشقەرگە بارغىنىمدا ئېنىق كۆردۈم.

1997ـ ژىلى 6ـ ئاينىڭ 16ـ كۈنى ھېيتكا كلۇبى ئالدىدا يېشى 18دىن 26 غىچىلىك بولغان 26 نەپەر ياش ئۇيغۇر پەرزەنتلىرىنىڭ دەھشەتلىك سوت ژىغىنى بولدى. سوت ئەتىگەن سائەت 8 دە باشلىنىپ چۈشكى ئۈچكىچە داۋام قىلدى. مەھبۇسلارنىڭ ئاساسلىق قىلمىش «جىنايى» ھەرىكەتلىرى «مىللىي بۆلگۈنچىلىك»، «جەمئىيەت تەرتىۋىنى بۇزغۇچىلار» دەپ ئېلان قىلىنىپ، ئالدىغا 11 ژىل كەيىنكە 8 ژىلغىچە قاماق جازاسى بېرىلدى. كەچ سائەت 10دىن 12 كىچە ھەربىي ھالەت ئېلان قىلىنىپ، كوچا ـ كوچىلاردا ساقچىلار ئۆي ـ ئۆيگە كىرىپ، ئۆيدە غەيرى ئادەم بارلىقىنى تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى.

شەھەر ئەتراپىدىكى سەھرالارغا ھەر كۈنى دېگۈدەك چوڭ، ئۈستى يېپىق ماشىنىلاردا يېڭى «مېھمانلار» توشۇلۇپ كەلتۈرۈلۈش بىلەن (بۇلار ھۆكۈمەت غەمخورلىقىدا) ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، ئۇلارغا كېچىكتۈرۈلمەي سۇلۇق، ھاۋالىق، مۇنبەت جايلار تەخسىم قىلىنماقتا.

كۈندە دېگۈدەك ۋالى مەھكىمىسىگە ئوپال، مارالبېشى، يوپۇرغا، سەمەن، قوغان ۋە باشقا كەنت ـ يېزىلاردىن سۇ يوق، بىكتۇۋەن سۇ بەرمەي زىرائەتلىرىمىز قۇرۇپ كەتتى، يېڭى كەلگەن «مېھمانلار» بىزگە سۇ بەرمەي ئېتىزلىرىغا باشلاۋالدى، دەل ـ دەرەخلىرىمىزنى ھېچ كىمدىن سورىماي كېسىپ كېتىۋاتىدۇ ـ دېگەندەك ئەرىزلەر كۈن سايىن كۆپىيىپ، بۇ يەردە ئىشلەۋاتقان قوچاق كادىرلارنى ھالسىزلاندۇرىۋاتقان، قالايمىقانچىلىقلار تۇرغۇن. دېھقانلارنىڭ كۈن كەچۈرۈشلىرى قىيىنلاشماقتا. ئۆزۈندىن بېرى گوڭشىنىڭ پارتكومىدا ئىشلەپ كېلىۋاتقان كونا مىللىي كادىرلارنىڭ يېشى يەتمىسىمۇ، سەن ئەندى ئەس ئال ـ دەپ سەۋەپسىز دەم ئېلىشقا چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ ئورنىغا يېڭى كەلگەن كەلگۈندىلەرنى ئولتارغۇزۇپ، كونىلارنى بىكار قىلماقتا.

ئاشكارە ئۇيغۇرلار سانىنى كامايتىش، ئۇيغۇرلارنى ھەر جەھەتتىن تەھقىقلەپ يوقۇتۇش، ئەرىكسىزلىك، مەھكۇملۇق ئەۋجىگە ئالماقتا. شەھەرلەردە توتۇلۇپ قاماققا ئېلىنىپ كېتىۋاتقانلارنىڭ سانى يوق. ئاشخانە، چايخانىلاردا جاسۇسلار نازارىتى بەك كۈچلۈك ئىكەن. لېكىن مىللىي زۇلۇم، تەكىستەمەسلىك، باستۇرۇش ۋە خورلاشلار قانچە كۈچەيسە، ئۇنىڭغا قارىتا قارشىلىق شۇنچە زورىيىدۇ. ژىلمۇ ـ ژىل كۆتىرىلىۋاتقان ئىسيانلار خەلق ئىگىنىڭ ئۇسۇپ بېرىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. يېقىن ئۆتمۈشتە غەرپنىڭ ئەللىرى تەرىپىدىن خورلىنىپ، مادارى قالمىغان خىتاي دۆلىتى ئۆزىنىڭ غورۇرەتچىلىك كۈنلىرىنى ئۇنۇتتى.

م. ئە.

پىكىر ۋە مۇلاھىزىلەر

مەسلەك بىلەن ياشاش كېرەك

ئىنسانلار ئۆزلىرىنىڭ يارىلىشىدىكى ئايرىمچىلىقلىرى ۋە يارالغاندىن كېيىن ئوراپ تۇرغان مۇھىتتىن ئالغان تەسىراتلىرى تۈپەيلىدىن ھەر خىل مەخسەتنىيەتلەرگە مايىل بولىدۇ. ئادەم كىچىك ۋاقىتلىرىدا بۇ كۆپىيىنچە ئارزۇ ـ ئارمانلار شەكلىدە ئىپادىلەنسە، چوڭ بولغاندا ئۇ ئەمەللىشىشكە باشلايدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئادەملەرنىڭ بەزىلىرى: ئات پەرەس، بەزىلىرى پۇل پەرەس، خوتۇن پەرەس، بۇد پەرەس، گۈل پەرەس، ئىلىم ـ پەن پەرەس ۋە بەزىلىرى ۋەتەن، مىللەت پەرەس بولۇپ چىقىدۇ. بۇ ھەر بىر ئادەم ئۆزىنىڭ تاللاپ ئالغان يولى ۋە ياكى مەسلىكى بولىدۇ. ئاساسەن ئادەملەر شۇ مەسلىكى بىلەن ھايات كەچۈرىدۇ ۋە شۇنىڭ بىلەن ئالەمدىن ئۆتىدۇ. مەسىلەن، ئۆمەر ھەييام پۈتۈن ئۆمرىدە ئىنسانلارنىڭ ئېڭىدىكى ئوقسانلارنى ئۆزۈتۈش يولىدا ھارماي ـ تالماي كۈرەش قىلدى ۋە شۇ مەسلىكى بىلەن ئۆلدى. ۋەتەندىشىمىز خوتەنلىك دىنىي زات ئىمام ئالائىددىن ئۆز مەسلىكى يولىدا ۋەتەننى ۋە دىننى ھىمايە قىلىپ، ۋەھشى دۈشمەن بىلەن مەردانە كۈرەش قىلىپ، ئۆز ھاياتىدىن ئايرىلدى. ئۆلۈشكە رازى بولدىيۇ، مەسلىكىدىن كەچمىدى، مەسلىكى بىلەن كەتتى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مۇنەۋۋەر قىزى ئىپارخان ۋەتىنى ۋە خەلقىنىڭ مۇستەقىللىقى، ئىپپەت ـ نامىسى ئۈچۈن ئەجنەبى دۈشمەن بىلەن قاتتىق كۈرەش قىلىپ، ئۆز ھاياتىنى قۇربان قىلغانلىقى ئۇ پاكىزە ئىنساننىڭ ئۆز مەسلىكىدىن قايتماي قىلغان كۈرەشلىرى ئۇيغۇر خەلقى ئۈچۈن ناھايىتى چوڭ روھىي بايلىق بولۇپ قالدى.

بۇ ناھايىتى يۇقىرى دەرىجىدىكى ئالىي جانابلىق بۇ ئىنساننىڭ، ۋەتەننىڭ قەدىر ـ قىممىتى ئۈچۈن بولغان كۈرەش. بۇ كۈچلۈك ئىرادە ۋە ئاڭلىق تۇرمۇش ئىگىسىنىڭ پائالىيىتى.

مەھەممەت ئىمىن بۇغرا، ئەيسا يۇسۇپ ئالىپتېكىن، ئەخمەتجان قاسىمىيلار بۈيۈك مەسلەك ئىگىلىرى ئىدى. ئۇلارنىڭ مەسلىكى ـ ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىقى ئىدى. ئۇلار شۇ مەسلەك بىلەن ياشىدى، شۇ مەسلەك ئۈچۈن كۈرەش قىلدى ۋە شۇ مەسلەك يولىدا قۇربان بولدى. ئەنە شۇ پائالىيىتى تۈپەيلىدىن خەلقىنىڭ دىلىدىن ئورۇن ئالدى. ئۆز ۋەتىنى ۋە خەلقى ئۈچۈن مەڭگۈ ئۆرنەك بولۇپ قالدى.

بىزنىڭ ۋەتەننى ئازات قىلىش كۈرىشىمىز بۇ مەسلەك يولىدا قايتماي، داۋاملىق كۈرەش قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. لېكىن، ئۇيغۇر جەمىيىتىدە ۋەتەننىڭ ئىچى ۋە سىرتىدا زامانغا قاراپ ئىتىقلىتىنى ئۆزگەرتىۋاتقان، مەسلەكسىز بىر ئوچۇم شەخسىيلەرنى بايقىماسلىق مۇمكىن ئەمەس. بىز ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشىمىزدە ئالدى بىلەن شۇنداق مەسلەكسىز ئىدېئولوگىيەدىن تازىلىنىشىمىز كېرەك.

ھازىرقى ۋاقىتتا ئانا ـ ۋەتەندە ئۇيغۇر پەرزەنتلىرى مەسلەك بىلەن ياشاش ۋە مەسلەك ئۈچۈن قۇربان بولۇشنى ئۆز ھاياتىنىڭ مەزمۇنى ۋە مەنىسى دەپ قارىماقتا. ياشلىرىمىزنىڭ بۇ ئىرادىسى مۇستەملىكىچىلەرنى قاتتىق چۆچۈتمەكتە. دۈشمەنلىرىمىزنىڭ بۇنداق جەسۇر ياشلىرىمىزنى ئارقا ـ ئارقىدىن ئۆلۈم جازاسىغا بۇيرۇشلىرى، ئۇلارنىڭ سېپىنى تېخىمۇ ئۇلغايتماقتا. بىزنىڭ خۇشاللىقىمىز ياشلىرىمىزنىڭ توغرا يولدا كېتىۋاتقانلىقى. بىزنىڭ ۋەزىپىمىز ياشلىرىمىزغا ھەمنەپەسلىك قىلىشتىن ئىبارەت. ياشلىرىمىزنى بۈيۈك مەسلەكتە ۋە شۇ مەسلەك ئۈچۈن ھەر قانداق قۇربانلاردىن قايتمايدىغان قىلىپ تەربىيەلەش، پۈتۈن ئاتا ـ ئانىلارنىڭ، جامائىتىمىزنىڭ، مائارىپىمىزنىڭ ئاممىۋىي تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ئۇمۇمىي ۋە تارىخىي ۋەزىپىسىدۇر.

ھەر بىر ئۇيغۇر بىر كېسەل بىلەن ئاغرىشى ۋە شۇ كېسەل بىلەن ئۆلۈشى كېرەك. بۇ كېسەلنىڭ ئىسمى ـ ۋەتەن ئازاتلىقى. بۇ كېسەلنىڭ داۋاسىمۇ ـ ۋەتەن ئازاتلىقى. ئەشۇ دورىنى تېپىشمۇ ھەر قايسىمىزنىڭ بويىنىدىكى پەرزىدۇر!

ئىبراگىموۋ ئۆمەر

ئائىلە ۋە تەربىيە

باللار بىزنىڭ كېلەچىكىمىز

(بېشى ئۆتكەن ساندا)

بىر شەخسى قانداقتۇر بىر پەزىلەتكە ئىگە بولمىسۇن، پەقەت بىرلا شەخسنىڭ بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىشى بىلەن تەربىيىلىنىپ چىقىشى مۇمكىن ئەمەس. تەربىيە ناھايىتى كەڭ مەنادا بولۇپ، ئۇ بىر ئىجتىمائىي مەسىلىدۇر. ئادەمگە ھەممە نەرسە، ھەر جەھەتتىن، مەسىلەن: ئادەملەر، نەرسىلەر ۋە ھادىسىلەر تەربىيە بېرىدۇ. ئائىلە ۋە ھەممىدىن كۆپرەك ئادەملەر تەربىيە بېرىدۇ. تەربىيە بەرگۈچى ئادەملەر ئارىسىدا ئاتا ـ ئانا ۋە مۇئەللىملەر ئالاھىدە ئورۇندا تۇرىدۇ. باللار بولسا ئەتراپىدىكى ۋاقىئەلىك ۋە ھەممە مۇرەككەپ ئالەم بىلەن ھەددى ھېسابسىز مۇناسىۋەتتە بولىدۇ. بۇ مۇناسىۋەتلەرنىڭ ھەر بىرى ھېمىشە ھېسابسىز تۈردە ئۆسۈپ بارىدۇ ۋە باشقا مۇناسىۋەتلەر بىلەنمۇ چىرمىشىپ كېتىدۇ. باللارنىڭ ئۆزىدە پەيدا بولىدىغان جىسمانىي ۋە مەنىۋىي ئۆسۈش بارغانسېرى مۇرەككەپلىشىدۇ. تەربىيەچىنىڭ ۋەزىپىسى بولسا، ئەنە شۇ ئۆسۈشنى توغرا يولغا سېلىش ۋە ئۇنىڭغا يېتەكچىلىك قىلىشتۇر.

بەزى ئاتا ـ ئانىلار ئۆز باللىرىنى، ھايات تەسىرىدىن چەتلىتىپ، ئۇنىڭغا ئىجتىمائىي تەربىيە بېرىش ئورنىغا ئۆيىدە يالغۇز ئۇنىڭدىن ـ بۇنىڭدىن ئۆگۈتىشكە ئۇرۇنىدۇ. بۇ توغرا ئەمەس. ئۇ چاغدا بالا ئۆيدىكى تۇتقۇنلۇقتىن قېچىپ قۇتۇلۇشقا ھەرىكەت قىلىدۇ، خالاس. بىر نەچچە ئاستا ـ ئاستا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئائىلەۋىي تەسىراتلار ياكى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ بىر نەچچە چەكلەنگەن تەربىيەۋىي نەسىھەتلىرى، بولغۇسى ئىنساننى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈش ئۈچۈن ماتېرىيال بولالمايدۇ. پەقەت قىنا كامال تاپقان رەڭمۇ ـ رەڭ ھايات ھەر جەھەتتىن مۇكەممەل ماتېرىيال بولالايدۇ. باللىرىمىز ھاياتىمىزنىڭ جانلىق بېغىدا گۈللەيدۇ. بۇ گۈلدەستە بولماي بەلكى ئەجايىپ ئالملىق باغدۇر. بۇ باغ بىزنىڭ ئۆزىمىزنىڭ بولغانلىقى ئۈچۈن، بىز بۇ باغنى ياخشى كۆرىمىز، بۇ باققا چىن ئىخلاسىمىز بىلەن تۈجۈپلەپ ئېرىنمەي ئىشلەپ، ئۇنى زىيانلىق ھاشارەتلەردىن تازىلايمىز. كېرەكسىز، ھارام پۇتاقلىرىنى رەھىمسىز تۈردە كېسىپ تاشلايمىز. باغۋەن مېۋىلىك دەرەقلەرنى قانداق غەمخورلۇق بىلەن تەربىيىلەپ ئۆستۈرسە، پەرزەنتلىرىمىزنىمۇ ئەشۇنداق چوڭ غەمخورلۇق بىلەن دايىم ئېتىۋار بېرىپ تەربىيىلىشىمىز زۆرۈر.

ئائىلەۋىي تەربىيەنىڭ ئۈنۈملۈك ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن، شەھەر ۋە يېزىلاردا ئولتۇراقلاشقان ئۇيغۇر ئاھالىلىرى ئۆز مەھەللە، مەسچىت، جامائەتچىلىك ھەم ئاقساقال، ژىگىت باشلىرى ئارقىلىق ئۆز باللىرىمىزنىڭ ئۆمرىنىڭ بىكار ئۆتۈپ، زايە بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن باش قاتۇرۇپ، ئۆزىمىزنىڭ ئەزەلدىن بار بولغان يوشۇرۇن كۈچلىرىمىزنى ھەرىكەتكە كەلتۈرۈپ، ھەر ساھادىكى پايدىلىق ئۆگىنىش ئۆمەكلىرىگە جەلىپ قىلىشىمىز لازىم. باللار ئىچىدىكى تۈرلۈك چىگىش مەسىلىلەرنى ئاتا ـ ئانىلار چىرايلىق مەسلىھەت ۋە نەسىھەت يولى بىلەن ھەل قىلىشىمىز كېرەك. ھەقىقەتەن بارلىق كىشىلەر ئۆز باللىرىنى ياخشى تەربىيىلىگۈسى كېلىدۇ. لېكىن ياخشى تەربىيەلەش سىرىنى ھەممىلا ئادەم تولۇق بىلەلمەيدۇ.

بىز ئۆز باللىرىمىزنى دۇنياغا تۆرەللۈردۇقمۇ، پۈتۈن كۈچ قۇۋۋىتىمىز، ئەقىل ـ ئىدرىكىمىزنى شۇ باللىرىمىزنىڭ تەربىيەلىنىشىگە قارىتىشىمىز كېرەك. پەقەتلا ئۇلارنىڭ تەربىيەچىسىلا بولۇپ قالماي، بەلكى ئۆز تۇرمۇش مەئىشەتىمىزنىڭمۇ تەشكىلاتچىسى بولۇشىمىز كېرەك.

مامۇتخان ھاجى ئەخمەت

يادنامە

ئۇ بىزنىڭ قەلبىمىزدە

بۇنىڭدىن ئۈچ يېرىم ژىل مۇقەددەم قىرغىزستان تەۋەسىدە بىرىنچى قېتىم ئۇيغۇر تىلىدا يورۇق كۆرۈشكە باشلىغان «ئىتتىپاق» - بۈگۈنكى «ۋىژدان ئاۋازى» گېزىتىنىڭ، بىرىنچى قەدەملىرىدە، جان پىدالىق بىلەن خىزمەت كۆرسەتكەن قەلەمدىشىمىز ئابلىز روزىنىڭ ئالەمدىن ئۆتكىنىگە 5 - ئۆكتەبىر كۈنى ئىككى ژىل تولىدۇ. شۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئۇنىڭ يېزىپ قالدۇرۇپ كەتكەن شېئىرى تەمسىللىرىدىن بىر قانچىسىنى گېزىتخانلار دىققىتىگە تەۋسىيە قىلدۇق.

ئابلىز روزىنىڭ ۋەتەن، مىللەت يولىدا سىڭدۈرگەن خالىس ئەمگىكى «ۋىژدان ئاۋازى» گېزىتىنىڭ تارىخىدا ئۆچمەس ئىز بولۇپ قالغۇسىدۇر.

ماقالىغا مايىل قۇرلار

ئابلىز روزى

***
پايدىسىغا قارىما،
ياخشى دوستنى ئايرىما.
***
بولسا ياخشى خىسلەت،
ئۆز ئورنىغا ئىشلەت.
***
بىلمىگەنگە ئىز بەرمە،
كېيى چوڭغا قىز بەرمە.
***
بەرگىنى ساقلا قورۇشتىن،
ۋەتنى ساقلا ئۇرۇشتىن.
***
ئالغان بولساڭ ئانىسىنى،
ھاپاش قىلغىن بالىسىنى.
***
ئادەمنىڭ چوڭىدىن قورىقما،
توڭىدىن قورىق.

***
ئالدىراپ ئىشكىنى ئاچما،
ئاچقاندىن كېيىن قاچما.
***
خىلاپ قىلما ۋەدىگە،
چىدىمايسەن دەردىگە.
***
كەلسە قولىڭدىن،
قايتما يولىڭدىن.
***
كەمپۈت بەرگەن دوستقا قايرىلما،
تەنقىت بەرگەن دوستتىن ئايرىلما.
***
بى مەسلىھەت ئىشنى باشلىما،
باشلىغان ئىشنى يولدا تاشلىما.
***
ناخشىنى چىققان يېرىدىن ئاڭلا،
جۇيەتۈكنى تۇرغان يېرىدىن تاڭلا.

ماختانمىغىن بولساڭ توق،
ئەلدە بارى، سەندە يوق.
***
قوپاللىق قىلما ھەممە بېزىدۇ،
چىرايلىق سۆزلەر ژۈرەكنى ئېزىدۇ.
***
كەيىپ سۈرۈپ ئىچمە شاراپ،
كېتەر باشتىن ئەقىل تاراپ.
***
قىلمىغىن تىنماي ھەرىكەت،
ھەرىكەتتەدۇر بەرىكەت.
***
تاش دېمىگىن ئىشلە يەرگە،
ئېرىيدۇ تاش تۆككەن تەرگە.
***
قەنتىڭنى تىلىڭدا تۇت،
خەلقىڭنى دىلىڭدا.
***
كېمىڭنى چوشەنگەنگە قىل،
ئېقىدەڭنى ئىشەنگەنگە قىل.

ئۇيغۇر سەردارىنىڭ تەۋەللۇدى خاتىرىلەندى

29- سېنتەبىر كۈنى قازاقستاننىڭ پايتەختى ئالمۇتا شەھرىدە شەرقىي تۈركىستان مىللىي ئىنقىلاۋىنىڭ سەردارى گېنېرال زۇنۇن تېيىپوۋ تۇغۇلغانلىقىنىڭ 80 ژىللىقىنى خاتىرىلەش ژىغىنى بولۇپ ئۆتتى.

ژىغىننى قازاقىستان رېگىئونال-لىق ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقىنىڭ پرېزىدېنتى قەھرىمان خوجامبەردى قىسقىچە كىرىش سۆز بىلەن ئاچتى. ئىمام ئابدۇرازاق ھاجىم مەرھۇم گېنېرال زۇنۇن تېيىپوۋنىڭ روھىغا ئاتاپ قۇرئان تىلاۋەت قىلدى. ئاندىن بىرىنچى بولۇپ مۇنبەرگە شەرقىي تۈركىستان مىللىي ئىنقىلاۋىي بىرلىك سەپىنىڭ رەئىسى يۈسۈپبەك مۇخلىسى كۆتۈرۈلدى. ناتىق ئۆز سۆزىدە ئۇيغۇرىستاننىڭ ئىستىقلالىيىتى ئۈچۈن بولغان ئىنقىلاۋىي كۈرەشلەردە ماھىر يولباشچىنىڭ كۆرسەتكەن جەڭگىۋارلىقلىرى، ئىنسانىي پەزىلەتلىرى خۇسۇسىدا ئۆز خاتىرىلىرىنى تەپسىلىي ھېكايە قىلدى. ئاندىن سۆزگە چىققان شەرقىي تۈركىستان مىللىي ئارمىيەسىنىڭ ئوفىتسېر ۋە جەڭچىلىرىدىن يازغۇچى مەسىمجان زۇلپىقاروۋ، ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتىنىڭ رەئىسى - سابىت ئابدۇراخمانوۋ، شۇنىڭدەك مۇشۇ كۈنلەردە ھۆرمەتلىك دەم ئېلىشتىكى ئايتوغان يولىچى، ئىسمەت تەيىپوۋ، زىننەتباۋى ئىخمەتوۋالار بىلەن ئۇيغۇر خەلق قول ھۈنەر سەنئىتى، فوندىنىڭ پرېزىدېنتى ئازات ھېكىمبېك خەلقىمىزنىڭ ئازاتلىق ۋە مىللىي مۇستەقىللىق يولىدا ئېلىپ بارغان قەھرىمانە كۈرەشلىرى، بۇ كۈرەشلەرگە گېنېرال زۇنۇن تېيىپوۋنىڭ قوشقان ھەسسىسىنىڭ نە قەدەر تارىخى سالماققا ئىگە ۋە ئۇنىڭ بېسىپ ئۆتكەن جەڭگىۋارلىق يولىنىڭ ئەۋلاتلىرىمىز ئۈچۈن ئۈلگە ئىكەنلىكىنى تەكىتلەشتى.

ژىغىننىڭ ئاخىرىدا گېنېرال زۇنۇن تېيىپوۋنىڭ قىزى مۇيلرەك تېيىپوۋا بارلىق ئۇرۇق - تۇققان، قوۋم - قېرىنداشلار نامىدىن بۈگۈنكى خاتىرە ژىغىننى ئۇيۇشتۇرغۇچى بىرلەشكەن تەشكىلاتلارنىڭ سىياسىي كېڭىشى نامىغا ۋە بارلىق ژىغىن قاتناشچىلىرىغا چەكسىز مىننەتدارلىقىنى ئىزھار قىلدى.

ئابدۇرېھىم مۇتەللىپ
«ۋىژدان ئاۋازى» گېزىتىنىڭ قازاقستان بويىچە مۇخبىرى

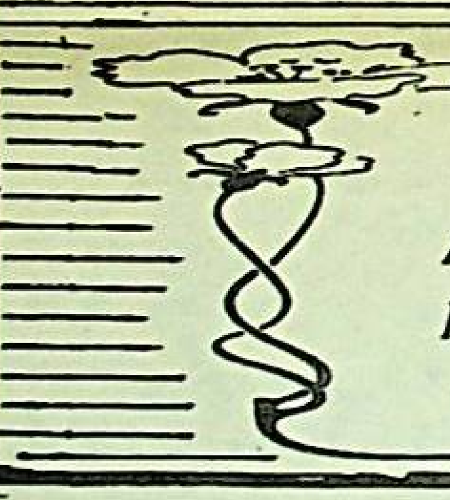

Поздравляем Умаровых
Абдусалима и Мехрибан с
рождением дочери!
Друзья

ياخشى ئادەملەر قېشىڭدا

جامائەت خىزمىتىگە ئىشتىياق باغلىغان ئىنسان

كۆپ ژىللاردىن بېرى بىزگە تونۇش ھەم پىكىرداش بولغان ئورۇقىنا، ئېگىز بويلۇق، خوش مۇئامىلىلىك ئادەم مىدھەت ئىمىن ئاخۇن ئوغلى ئىبراگىموۋنى پۈتۈن بىشكېك خەلقى تونۇيدۇ ھەم ھۆرمەت بىلەن تىلغا ئالىدۇ. ئۇنىڭ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇشى پۇل، مەنسەپتىن بولماي ئەلگە خىزمەت قىلىشتىندۇر.

ئەگەر جامائەت خىزمىتىگە ھەقىقىي ئىشتىياق باغلىغان ئادەمدىن ناھىيەمىزدە ئىككى كىشى بولسا، شۇنىڭ بىرى مىدھەت ئىبراگىموۋ. ئۇ، 1940- ژىلى ئاتا ۋەتەننىڭ سۈيدۈڭ ناھىيىسىدە دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. سۈيدۈڭدىكى خەيرىيە ناملىق ئوتتۇرا مەكتەپتە مەسئۇد، مەستان، مۇتەللىپ پالتىباي دېگەن ئۇستازلاردىن تەلىم ئالىدۇ. 1953- ژىلى ئائىلە خاھىشى بويىچە بۇرتالا ناھىيىسىگە كۆچۈپ كېلىدۇ. مەكتەپتە ئوقۇش جەريانىدا ئابدۇرېھىم مۇتەللىپ، ئىملىم ئىسمائىل ئوخشاش ئۇيغۇر شائىرلىرى بىلەن تونۇشۇپ ئەدەبىياتقا ئىشتىياق باغلايدۇ. شۇنىڭدىن بېرى قولىغا قەلەم ئېلىپ تام گېزىتلەرگە ئاندىن «ئىلى» ھەم «شىنجاڭ گېزىت»لىرىگە قىسقا خەۋەر، ماقالىلارنى يېزىپ قابىلىيىتىنى ئۆستۈرگەن.

1960- 1962- ژىللىرى ئارشاڭدىكى ئاشلىق ئىدارىسىدە كوپېراتىۋ ئەزالىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىدە ئىشلىگەن. كېيىنكى كۈنلەردە خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ يەرلىك خەلقنى ئازابلاش ئۈچۈن، ژۈرگۈزگەن تۈرلۈك سىياسىي، ئىجتىمائىي ھەرىكەتلەر تەسىرىدىن ۋەتەننى تەرك ئەتكەنلەر قاتارىدا مىدھەتلەرمۇ ئائىلىسى بىلەن سوۋېت ئېلىغا كۆچۈپ چىقىدۇ.

ئۇ، 1970- ژىلىغىچە قىرغىزستاننىڭ كويبىشېۋ كولخوزىدا ئىشلەيدۇ، ئاندىن «ئالارچا» ناملىق رېستوراندا كاۋاپچىلىق قىلىدۇ. قوشۇمچە چىن ئىخلاسى بىلەن مىللىي گېزىتلىرىمىزگە مۇشتىرى توپلاش ئىشىغا كىرىشىپ، مۇشۇ قۇرلارنىڭ مۇئەللىپى مېنىڭ بىلەن بىرلىكتە ھەر ژىلى ئۈيمۇ - ئۈي كىرىپ 300-400 نۇسقا گېزىتكە مۇشتىرى توپلايدۇ ھەم يېزا - ئېگىلىك، ھۈنەر - سانائەت، مائارىپ، تىببىي ئورۇنلاردا ئەمگەك قىلىۋاتقان ئۇيغۇر ئوغۇل - قىزلىرىنىڭ پائالىيەتلىرىنى ئۇيغۇر تىلىدا چىقىدىغان گېزىتلاردا يورۇتۇپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ قىلغان خىزمىتى مۇۋاپىق باھالىنىپ ئىشلىگەن ئورنى، گېزىتخانە مەمۇرىيىتى تەرىپىدىن تەقدىرلىنىپ كەلدى.

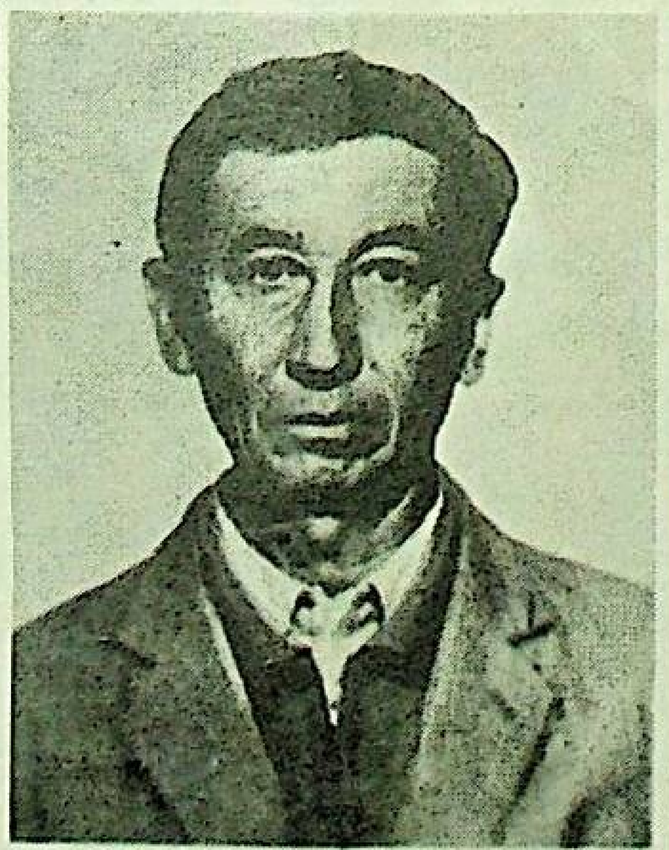

مەن مىدھەت بىلەن سۆھبەتلىشىپ بىر قانچە سوئالىمغا تۆۋەندىكىچە جاۋاب ئالدىم:

- مەندە، ئائىلاچ ۋەتەننى تەرىك ئىتىپ چەت ئەللەردە مۇساپىر بولغان خەلقىمگە خىزمەت قىلىش ھېسسىياتى كۈچلۈك. شۇڭلاشقا ئۆزلىگىمدىن جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىي جەمىيىتى «ئىتتىپاق»قا، ئۇ ئات تەشكىلاتىغا ئەزا بولۇپ، بارلىق ژىغىنلارغا قاتنىشىپ، ماڭا تاپشۇرغان ۋەزىپىلەرنى شەرەپ بىلەن بېجىرىپ كېلىۋاتىمەن. بىشكەكتە چىقىۋاتقان «ۋىژدان ئاۋازى» ناملىق گېزىتىمىزدىن ھەر ئايدا 200-300 نۇسقىنى خەلقىمگە سېتىپ، مەتبۇئاتىمىزنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا، يازغۇچىلىرىمىزنىڭ ئەسەرلىرىگە توپا قونماسلىقىغا ئۆز ھەسسەمنى قوشۇپ كېلىۋاتىمەن. خەلقىمنىڭ مەنىۋى بايلىقى بولغان كىتاب، ژۇرنال - گېزىتلەرنى خەلقىم ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇپ بەھرىلەنسە، مېنىڭ ھادىغىم چىقىدۇ.

ھەقىقەتەن، مىدھەت ھەر كۈنى ئاشخانىغا كېلىدۇ. كاۋاپدانغا ئوت ياقىدۇ. ئوت ئۇيدان تۇتاشقىچە سومكىدىكى يېڭى گېزىتلەرنى كۆتۈرۈپ، پىيادە ژۈرۈپ - يېقىندىكى مۇشتىرىلارغا ھەم جامائەت ژىغىلغان تۈي، مەركەزلەرگە ئەكېلىپ تارقىتىدۇ. قوشۇمچە ۋاقىت تېپىپ «تەڭرى تاغ سادالىرى» ناملىق ئۇيغۇرچە رادىئوغا خەۋەر، لەتىپىلەرنى يېزىپ ئەۋەتىپ تۇرىدۇ. مانا شۇنداق ئېغىر، جاپالىق ئەمگىكىنى تونۇغانلار ئۇنىڭدىن ئىنتايىن مىننەتدار. بۇ ھەقتە مىدھەتنى قانچە تەرىپلىسەك ئازلىق قىلىدۇ.

مىدھەت ئۆمۈرلۈك يولدىشى نۇرنىسائاي بىلەن 30 ژىلدىن بېرى ئىككى ئوغۇل، بىر قىز ئۆستۈرۈپ قاتارىغا قوشتى. نۇرنىسائاي بولسا 10 ژىل كولخوزدا ئەمگەك قىلدى. ھازىر 17 ژىلدىن بېرى جۇمھۇرىيەتلىك «ئاخۇنبايېۋ» نامىدىكى دوختۇرخانىدا ئۆزىگە چۇشلۇق ئەمگىكىنى سىڭدۈرۈپ كەلمەكتە. بىز مىدھەت بىلەن نۇرنىسائاينىڭ ئائىلە قۇرغىنىغا 30 ژىل تولىشى مۇناسىۋىتى بىلەن، ئۇلارنىڭ تېنىغا سالامەتلىك، ئىشىغا ئۇتۇق، ئائىلىسىگە بەخت - سائادەت تىلەيمىز.

تۇرسۇن ھاجىم قۇربانى
ئىختىيارى مۇخبىر

В адрес "Виждан авази" и читателей

* * *

С начала подписки на независимую общественно-политическую газету "Виждан авази", которая ранее, с марта 1994 года, выходила под названием "Иттипак", день ото дня растет число ее подписчиков. Этому способствует не только ее содержание, но и то, что газета стала своевременно поставляться читателю.

Материалы, публикуемые на страницах газеты "Виждан авази" об истории нашего народа, об общественно-политической жизни уйгуров как в Кыргызстане, так и за его пределами, о всемирных новостях и многие другие, привлекают внимание читателей.

Газета, издающаяся на двух языках - уйгурском и русском, - доступна молодежи, что очень важно.

С каждым номером повышается к ней интерес у жителей махалли с. Дружба Алматы.

С одинаковым нетерпением ждут, как почтенные аксакалы - Касымжан хаджи, Ахмеджан, Сайдулла, Юсупджан, Исраил, Иминджан, Умарджан, так и молодые люди - Юсупджан, Махамеджан, Джамалдин, Амруллам, Иминджан, Абдушукур, Замандин и другие.

Хочется сказать: большое спасибо редакции "Виждан авази" за неустанное совершенствование газеты, а также за то, что в наше трудное время она старается сохранять стабильную цену издания.

От всей души желаем тебе удачи, "Виждан авази"!

Хусанжан Хасанов

* * *

Социально-политическая реформа, которую осуществляет Кыргызстан, открыла для жителей республики путь к духовному богатству. В этой связи получила статус независимой прессы и наша газета "Виждан авази", что было встречено с большой радостью уйгурской общественностью не только нашей республики, но и за ее пределами. У уйгуров появилась возможность высокого духовного развития, свободного выражения своих мыслей, поиска истины и пропаганда различных общественно-политических идей.

Нужно особо отметить двуязычие газеты "Виждан авази". Эта газета надеется стать хорошим воспитателем у уйгурской молодежи национальной гордости и любви к отчизне. Хотя "Виждан авази" не заменит нам нашу утерянную родину, бескрайние поля, жемчужные реки, благоуханный воздух, она все-таки может стать рупором нашего народа. Поэтому давайте будем любить и беречь эту газету, и приложим все усилия, чтобы она стала еженедельной.

Умар Ибрагимов

بىلىپ قويغان پايدىلىق

ياڭاقنىڭ سىرى

ياڭاقنىڭ ساغلام يوغان يوپۇرمىقىنى 5ـ6ـ ئايلاردا ژىغىۋېلىپ ئىشلەتسە دورا بولىدۇ.

ياڭاق يوپۇرمىقىنى قاينىتىپ، ئۇنىڭ سۈيى بىلەن تاماقنى چايقىسا، ياكى شامالدا يېرىلغان لەۋلىرىنى ھۆللىسە دەرتتىن قۇتۇلىدۇ.

* * *

نېرۋا ئاغرىقىغا دۇچار بولغان كىشى، ياڭاق يوپۇرمىقىنى قاينىتىپ، ۋانننىغا سۇ تولدۇرۇپ شۇ سۇغا قاينىتىلغان ياڭاق سۈيىدىن 300 گرامم قۇيۇپ، بەدەنلىرىنى ژۇيسا، داۋا تاپىدۇ.

* * *

ياڭاق يوپۇرمىقى پول، كاراۋات ئاستىغا تاشلاپ قويۇلسا، بۈرگە ۋە باشقا ھاشارەتلەر تېزدىن يوقايدۇ.

* * *

ياڭاق يوپۇرمىقى ياكى غولىنى كېسىپ، كېيىم ـ كېچەكلەرنىڭ ئارىسىغا قويۇپ قويسا، كۈيە چۈشمەيدۇ.

* * *

پۇت ـ قولىڭىز تەرلىسە، ياڭاق يوپۇرمىقى ياكى كۆك شاكىلىنىڭ سۈيى بىلەن ژۇيۇپ، ئازىراق ئۇپا سەپسە تەرلەش يوقايدۇ.

* * *

قوتۇر (قىچىشقاق) ھۆل تەمرەتكە (ئېگزېمنى) يوقۇتۇش ئۈچۈن، ياڭاق يوپۇرمىقىنى ياكى غولىنىڭ قوزىقىنى دۇپ دەرىقىنىڭ قوزىقى بىلەن قوشۇپ قاينىتىپ، شۇنىڭ شىرنىسىدىن پايدىلانسا (بەدەنگە سۈرتىلسە) شىپالىق تاپىدۇ.

* * *

قاينىتىلغان ياڭاق يوپۇرمىقى ۋە كۆك ياڭاق شاكىلىنىڭ سۈيى، تېرە ـ تاناسىل، تەمرەتكە ۋە سۆگەل ھەم باشقا يارا ـ جاراھەتلەرگە پايدىلىق، چاچ، ساقال تۆكۈلۈشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ ۋە ئاقارغان چاچنى توق ـ سېرىق رەڭگە كىرگۈزىدۇ.

* * *

چىش ۋە چىش مىلىكلىرىنىڭ ئاغرىقىنى توختۇتۇش ئۈچۈن، كۆك (خام) ياڭاقنىڭ شاكىلىنى چاينىسا چىش ئاغرىقى دەرھال توختايدۇ ۋە چىش مىلىكلىرى مۇستەھكەملىنىدۇ.

* * *

ئۈچەيدىكى قۇرۇتنى (مەددە) يوقىتىش ئۈچۈن ياڭاق يوپۇرمىقى ياكى كۆك شاكىلىنى ئاغزىنا چايناپ سۈيىنى ژۇتۇۋەتسە، مەددە قۇرۇت چۈشۈپ كېتىدۇ.

* * *

ياڭاق يىلتىزىنىڭ قوزىقىنى زەيتۇن يېغىدا (ئالىۋكوۋي) قورۇپ، قىيامىغا يەتكۈزگەندىن كېيىن، ئۇنى گېموروي، بەل ئاغرىقلىرىغا سۈرتسە ئىنتايىن پايدا قىلىدۇ.

* * *

ياڭاق يوپۇرمىقىنى قايناتقاندىن كېيىن، ئېلىنغان سۈنى ئىللىق ھالدا قۇلاققا تېمىتسا، قۇلاق ئاغرىقىنى توختۇتۇپ، قۇلاق ئىچىدىكى كىرلەرنى تاشقىرىغا چىقىرىدۇ.

* * *

ھەسەل ياكى ئۈزۈم شىرنىسى بىلەن تەييارلانغان ياڭاق شاكىلىنىڭ شىرنىسى: دىفتېرىيە، تاماق ئاغرىقى، چىش مىلىكلىرىدىن قان ئېقىشنى توختىتىپ چىشنى چىڭىتىدۇ.

* * *

ياڭاقنىڭ كۆك شاكىلىنى تازا خېنە بىلەن قوشۇپ باشقا سۈرتسە باش ئاغرىقىنى، بۇرۇندىن سۇ ئېقىشنى توختىتىدۇ. ئەگەر رېۋماتىزىم ۋە ئۆگە ئاغرىقىغا تېڭىپ قويسا، ئاغرىق توختايدۇ.

* * *

ياڭاق دەرىقىنى ھەرىلىگەندە چىققان كېپەكنى ئۈزۈم سىركىسى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ يۈزىڭىزگە سۈرتسىڭىز، يۈزىڭىزنىڭ تېرىسىنى تىنىق ۋە چىرايلىق قىلىدۇ. مابادا ئۇنى زەيتۇن يېغى بىلەن ئەملەپ بېشىڭىزغا سۈرتسىڭىز، باشتىكى كېپەكنى يوقىتىدۇ.

* * *

كۈز پەسلىدە «چېرنىلا» سورتلۇق ياڭاقنى سوقۇپ، ئۇنى بىر لىتىر زەيتۇن يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ ۋە قاينىتىپ، داكىدىن ئۆتكەزگەندىن كېيىن، بىر بوتۇلكىغا قۇيۇپ ياڭاق دەرىخىنىڭ يىلتىزىنى كېسىپ، كېسىلگەن يىلتىزىنىڭ دەرەققە ئۇلۇشۇپ تۇرغان ئۇچىنى بوتۇلكىغا كىرگۈزۈپ (ئامما يىلتىز بوتۇلكىنىڭ تۈۋىگە تېگىپ قالمىسۇن). كېيىن بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى خېمىر ياكى موم بىلەن مەھكەم يېپىپ، ئۈستىگە تۇپا تاشلاپ كۆمۈلىدۇ. دەرەق كەلگۈسى ژىلى چېچەكلەپ، غورا تۈتقاندا ھېلىقى جاينى ئېچىپ بوتۇلكىنى ئالغاندا، ئۇنىڭ ئىچىدە قويۇق قارا سىياغا ئوخشاش قاپ ـ قارا ماددا ھاسىل بولىدۇ. ئەنە شۇنىڭ بىلەن ئاق چاچنى ئەملەپ، تارغاق بىلەن تاراپ تۇرسا ئاپپاق چاچ قارا چاچقا ئايلىنىدۇ، ھېمىشەم پاقىراپ تۇرىدۇ. چاچ ھەرگىز ئاقارمايدۇ.

* * *

ياڭاقنىڭ «تۆرت مېغىزى» دەپ ئاتىلىدىغان دېنى A B I ۋە ئەڭ مۇھىمى F ۋىتامىنىغا باي. ياڭاق مېغىزىنىڭ 50% ياغ بولۇپ، ئۇ قەنت (ساخارنى دىئابېت) ئاغرىقىغا شىپالىقتۇر. ياڭاق مېغىزى تاماقنىڭ ياخشى ھەزىم قىلىنىشىغا ياردەم قىلىدۇ. ياشلىق قۇۋۋىتىنى ئاشۇرىدۇ ۋە ئاشقازان پائالىيىتىنى ياخشىلايدۇ. ئەگەر ئەنجۈر بىلەن قوشۇپ يېسە، نېرۋىنى مۇستەھكەملەپ، ئەقىل ـ تەپەككۇر قۇۋۋىتىنى ئاشۇرىدۇ.

* * *

ياڭاق مېغىزىنى تالقان قىلىپ، ھەسەل بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ داۋاملىق ئىستېمال قىلىپ تۇرسا، بەدەن قۇۋۋىتىنى چىڭىتىپ، كىشىنى سەمىرتىش خۇسۇسىيىتىگە ئېگە.

* * *

ياڭاق مېغىزى ئاشقازاندىكى قۇرۇتلارنى ئۆلتۈرىدۇ.

* * *

«ئۆسۈملۈكلەر تىلى» كىتاۋىدىن ئېلىندى.
قازان. 1996ـ ژىلى

«ۋىژدان ئاۋازى»

ئىجتىمائىي ـ سىياسىي
جۇمھۇرىيەتلىك
گېزىت

گېزىتنى تەسىس قىلغۇچى
«ۋىژدان ئاۋازى» گېزىتى
رېداكسىيە خادىملىرى

باش مۇھەررىر
مۇزەپپەرخان قۇربان
☎43-23-62

باش مۇھەررىرنىڭ ئورۇن باسارى
ئەكبەرجان باۋدۇن

مەسئۇل كاتىپ
رابىيەم ياقۇپ

رەسسام
سابىتجان باباجان

ئىختىسات مۇدىرى
ئەلى ئايۇپ

ئادرېس.
چۈي پروسپېكتى، 111
بىشكېك 720065

گېزىتىمىز سەھىپىلىرىدە بېسىلغان ماقالىلارنىڭ مەسئۇلىيەتلىكى ئاۋتورلار ئۈستىدە ئاۋتورلار مەۋقىئەسى تەھرىرات مەۋقىئەسى بولۇپ ھېسابلانمايدۇ. تەھرىراتقا كەلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە جاۋاب بېرىلمەيدۇ.

Каждый человек имеет право на свободу убеждений и свободное выражение их; это право включает свободу беспрепятственно придерживаться своих убеждений и свободу искать, получать и распространять информацию и идеи любыми средствами и независимо от государственных границ.

(Ст.19 Всеобщей декларации прав человека)

Республиканская общественно-политическая газета
"Виждан авази"

Главный редактор:
Музаппархан КУРБАН
#43-23-62

Газета зарегистрирована в Министерстве юстиции Кыргызской Республики
Регистрационное свидетельство
№ 586-3301-000

Зам. главного редактора:
Акбаржан Бавдун

Ответ. секретарь:
Рабиям Якуп

Художник:
Сабитжан Бабаджан

Зам. главного редактора по финансовым делам:
Али Аюп

Издается газета с марта 1994 г.
Учредитель:
Трудовой коллектив редакции.
Газета выходит 1 раз в месяц.
Набрана в редакции газеты "Виждан авази".
Отпечатана в Малом Кантском типографическом предприятии.

Офсетная 646 п.л.
Тираж 2600
Заказ